

ATT HÅLLA EN PLATS ÖPPEN

EN KVALITATIV STUDIE AV RELATIONELLT
SOCIALT ARBETE I EN IDÉBUREN
VERKSAMHET FÖR PERSONER MED
PSYKISK OHÄLSA

FANNY L. JONSSON

ATT HÅLLA EN PLATS ÖPPEN

EN KVALITATIV STUDIE AV RELATIONELLT SOCIALT ARBETE I EN IDÉBUREN VERKSAMHET FÖR PERSONER MED PSYKISK OHÄLSA

FANNY L. JONSSON

L. Jonsson, F. Att hålla en plats öppen. Relationellt socialt arbete i en idéburen verksamhet för personer med psykisk ohälsa. *Examensarbete i Handikapp- och rehabiliteringsvetenskap, 15 högskolepoäng*. Malmö universitet: Fakulteten för hälsa och samhälle, Institutionen för Socialt arbete, 2026.

Denna studie undersöker hur personal i en idéburen verksamhet för personer med psykisk ohälsa beskriver och förstår sitt arbete, samt hur de genom relationer, aktiviteter och verksamhetens organisering skapar förutsättningar för delaktighet, social gemenskap och återhämtning. Studien bygger på en kvalitativ forskningsansats och fyra semistrukturerade intervjuer med personal i verksamheten. Materialet analyserades med tematisk analys.

Resultatet visar att personalen beskriver arbetet som tydligt relationellt. Trygghet, tillit och tillgänglighet framstår som grundläggande för att deltagare ska kunna närma sig verksamheten och stegvis börja delta i dess sociala sammanhang. Aktiviteter beskrivs som viktiga vägar in i relationer, delaktighet och meningsfull vardag. Frivillighet, inflytande och egenmakt framstår som centrala principer i verksamhetens arbetssätt. Resultatet visar också att arbetet kräver en kontinuerlig balans mellan närhet och professionalitet och att det relationella arbetet bärs av kollegial samsyn och reflektion. Den idéburna organiseringen beskrivs både som en styrka och som en sårbarhet, eftersom den ger flexibilitet och handlingsutrymme men också präglas av ekonomisk osäkerhet och begränsade resurser.

Studien visar att idéburna verksamheter kan bidra med viktiga vardagsnära sammanhang för social gemenskap, delaktighet och återhämtning vid psykisk ohälsa.

Nyckelord: psykisk ohälsa, idéburen verksamhet, relationellt arbete, återhämtning, delaktighet, social gemenskap, egenmakt

KEEPING A PLACE OPEN

A QUALITATIVE STUDY OF RELATIONAL SOCIAL WORK IN A MISSION-DRIVEN ORGANISATION FOR PEOPLE WITH MENTAL ILL HEALTH

FANNY L. JONSSON

L. Jonsson, F. Keeping a place open. Relational social work in a nonprofit organisation for people with mental health conditions. *Degree in Disability and Rehabilitation studies, 15 högskolepoäng*. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of Social Work, 2026.

This study explores how staff in a mission-driven organisation for people with mental ill health describe and understand their work and how relationships, activities and organisational conditions create opportunities for participation, social connectedness and recovery. The study is based on a qualitative research design and four semi-structured interviews with staff members. The material was analysed using thematic analysis.

The findings show that staff describe their work as strongly relational. Safety, trust and accessibility are presented as essential conditions for participants to approach the organisation and gradually become involved in its social environment. Activities are described as important ways into relationships, participation and a meaningful everyday life. Voluntariness, influence and empowerment also emerge as central principles in the organisation's way of working. The findings also show that the work requires a continuous balance between closeness and professionalism and that relational work depends on collegial reflection and shared approaches. The mission-driven organisational form is described both as a strength and as a vulnerability, since it provides flexibility and room for action while also being shaped by financial insecurity and limited resources.

The study suggests that mission-driven community-based organisations can serve as important everyday settings for social connectedness, participation and recovery in the context of mental health difficulties.

Keywords: mental ill health, mission-driven organisation, relational work, recovery, participation, social connectedness, empowerment

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Introduktion och problemformulering.....	5–6
Syfte.....	6
Frågeställningar.....	6
Bakgrund.....	7–8
Psyisk hälsa, psykiskt välbefinnande och psykisk ohälsa.....	7
Psyisk ohälsa, funktionsnedsättning och ICF.....	7
Återhämtning.....	7
Civilsamhället och idéburen välfärd.....	8
Delaktighet, gemenskap och egenmakt.....	8
Tidigare forskning.....	9–10
Teoretiskt ramverk.....	10–11
Relationellt perspektiv på socialt arbete.....	10–11
Socialpedagogiskt perspektiv.....	11
Återhämtning som kompletterande perspektiv.....	11
Samlad teoretisk utgångspunkt.....	11
Metod.....	12–17
Forskningsdesign och ansats.....	12
Egen position och förförståelse.....	12
Urval och rekrytering.....	13–14
Datainsamling.....	14
Inspelning, transkribering och hantering av material.....	14
Analys.....	15
Forskningsetiska överväganden.....	15–16
Metodologiska styrkor och begränsningar.....	16–17
Resultat.....	17–23
1. Relationellt arbete som grund för verksamheten.....	17–19
1.1 Relationer som grund och arbetsmetod.....	17
1.2 Trygghet, tillit och tillgänglighet som förutsättning.....	17–18
1.3 Aktiviteter som väg in i relationer, meningsfull vardag och gemenskap...	18–19
2. Frivillighet, delaktighet och egenmakt.....	19–21
2.1 Frivillighet som bärande princip.....	19–20
2.2 Delaktighet och inflytande i verksamhetens vardag.....	20
2.3 Självbestämmande och egenmakt.....	20–21
3. Professionell närhet och gränssättning.....	21–22
3.1 Personlig men inte privat.....	21
3.2 Gränssättning som en del av omsorgen.....	21–22
3.3 Kollegial samsyn, reflektion och stöd.....	22
4. Den idéburna verksamhetens möjligheter, begränsningar och relation till deltagarnas livsvillkor.....	22–24
4.1 Handlingsutrymme och flexibilitet.....	23
4.2 Resursbrist och organisatorisk sårbarhet.....	23
4.3 Öppenhet, tillhörighet och gränser för vad verksamheten kan bära.....	23–24
4.4 Verksamheten i relation till deltagarnas livsvillkor.....	24
Sammanfattning av resultatet.....	24

Analys och diskussion.....	25–30
Relationellt arbete som grund för stöd, gemenskap och stegvist deltagande.....	25
Trygghet, tillit och låg tröskel som villkor för återhämtning.....	25–26
Aktiviteter som vägar in i relationer, meningsfull vardag och delaktighet.....	26–27
Frivillighet, delaktighet och egenmakt i praktiken.....	27
Närhet och professionella gränser.....	27–28
Handlingsutrymme, organisatorisk kapacitet och sårbarhet.....	28
Verksamheten i relation till deltagarnas livsvillkor.....	28–29
Gränser för öppenhet och frågan om anpassning.....	29
Studiens bidrag till kunskap och praktik.....	29–30
Metoddiskussion.....	30
Slutsats.....	31
Bilagor.....	32–36
Bilaga 1 – Informationsbrev.....	32
Bilaga 2 – Intervjuguide.....	33–35
Bilaga 3 – Tabell 1, tematisk analysprocess.....	36
Bilaga 4 – Samtyckesblankett.....	37
Referenser.....	38–39

INTRODUKTION OCH PROBLEMFÖRMULERING

Under 2000-talet har civilsamhällets roll i välfärden blivit mer framträdande, bland annat genom en ökad betoning på samverkan och civilsamhällets bidrag till välfärdsutveckling (von Essen, 2021). I regeringens nationella strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention, *Det handlar om livet* (2024), beskrivs arbetet med psykisk hälsa som ett gemensamt samhällsansvar som kräver en tvärssektoriell riktning. Strategin lyfter att psykiskt välbefinnande hänger samman med bland annat mening i livet och goda sociala relationer och att psykisk ohälsa kan begränsa möjligheten att delta i samhället. Delaktighet och gemenskap lyfts som betydelsefulla för psykiskt välbefinnande medan bristande sociala relationer beskrivs kunna bidra till utanförskap. I detta sammanhang beskrivs civilsamhällets organisationer som viktiga genom att de kan erbjuda meningsskapande sammanhang och medmänskligt stöd, exempelvis genom mötesplatser, aktiviteter och samtalsstöd (Regeringen, 2024).

Nationella sammanställningar av Sveriges psykiatri visar att specialpsykiatrin hanterar stora volymer i öppenvården, att antalet vårdplatser har minskat över tid och att flera regioner beskriver utmaningar kopplade till bemanning och kompetensförsörjning. I dessa sammanställningar lyfts också betydelsen av samverkan mellan olika delar av välfärden. Samarbete mellan exempelvis primärvård, socialtjänst och ideella organisationer beskrivs som viktigt för att skapa ett mer sammanhållet stöd (SKR, 2024). Detta pekar på att psykisk hälsa inte endast är en fråga för den specialiserade psykiatrin utan ett område där flera samhällsaktörer behöver samverka samtidigt.

När civilsamhället i ökande grad beskrivs som en viktig aktör inom välfärdsservice blir aktörer på området också viktiga att uppmärksamma. Utvecklingen i civilsamhällets organisationsliv har beskrivits som en förskjutning där fler organisationer i större utsträckning arbetar med välfärdsservice och där antalet anställda har ökat (von Essen, 2021). När civilsamhällets aktörer i ökande grad verkar som *utförare* av stöd och service väcks också frågor om hur detta arbete formas i praktiken och hur det beskrivs av dem som arbetar i verksamheterna.

I detta sammanhang blir *återhämtning* också relevant att lyfta. WHO (2019; 2021) beskriver återhämtning som något mer än minskning av symptom eller klinisk stabilisering. Återhämtning handlar i stället om att återfå kontroll över sitt liv, kunna leva i riktning mot egna mål och skapa ett meningsfullt liv utifrån sina relationer, sammanhang och erfarenheter. WHO (2019; 2021) betonar betydelsen av personcentrerade, rättighetsbaserade och samhällsbaserade stödformer som inte endast fokuserar på behandling och symptom utan också på autonomi, delaktighet och inkludering i olika delar av vardagslivet. Ur ett sådant perspektiv blir idéburna och gemenskapsbaserade verksamheter intressanta att uppmärksamma i relation till psykisk ohälsa eftersom de arbetar för att erbjuda dessa vardagsnära sammanhang där återhämtning beskrivs kunna ta form.

Tidigare forskning pekar på att civilsamhällets gemenskapsbaserade stödformer kan få en viktig roll när stödsystemet är pressat och behovet av vardagsnära stöd är stort men att kunskapen om hur personalens arbete ser ut i praktiken i sådana verksamheter fortfarande är begränsad (Sambrook m.fl., 2025). Det lyfts också att personalens roll i gemenskapsbaserade miljöer är komplex och att de relationella dynamiker som uppstår i arbetet behöver förstås bättre (Kinn m.fl., 2018). I svensk kontext visar Henrekson och Neubeck (2022) att

forskningen om idéburen välfärd i hög grad har riktats mot organisering, policy och relationen mellan civilsamhälle och stat medan själva praktiken och de professionellas arbete som utförare har fått mindre utrymme. Det betonas också i den nationella strategin, *Det handlar om livet*, behovet av stärkt kunskapsutveckling och av en närmare koppling mellan forskning, policy och praktik (Regeringen, 2024). I sin helhet ger detta stöd för relevansen av praktiktäna studier inom området.

Utifrån detta blir det relevant att undersöka personalens perspektiv i en idéburen verksamhet som vänder sig till personer med psykisk ohälsa. I studiens undersökta verksamhets egen beskrivning lyfts en *trygg tillvaro* med *social gemenskap, meningsfull sysselsättning, inflytande, delaktighet* och *tillgänglighet* som centrala delar av verksamheten. Verksamheten beskriver också ett arbete som utgår från att människan är *social, förändrings- och utvecklingsbar* och att verksamheten arbetar för att stödja *egenmakt, nyorientering* och *återhämtning*. Studien riktar därför fokus mot hur personalen beskriver att dessa värden och ambitioner omsätts i det dagliga arbetet. Eftersom socialt arbete formas i konkreta situationer i vardagen kan en sådan studie bidra till ökad förståelse för hur *stöd, relationellt arbete* och *förutsättningar för återhämtning* tar form i en idéburen verksamhet för personer med psykisk ohälsa.

SYFTE

Syftet med studien är att undersöka hur personal i en idéburen verksamhet för personer med psykisk ohälsa beskriver och förstår sitt arbete och hur de genom relationer, aktiviteter och verksamhetens organisering arbetar för att skapa förutsättningar för delaktighet, social gemenskap och återhämtning.

FRÅGESTÄLLNINGAR

1. Hur beskriver personalen det relationella arbetets betydelse för delaktighet, social gemenskap och återhämtning i verksamheten?
2. Hur beskriver personalen att frivillighet, inflytande och egenmakt formas i verksamheten?
3. Vilka möjligheter och begränsningar beskriver personalen att den idéburna verksamhetens organisering skapar för arbetet?

BAKGRUND

I detta kapitel presenteras centrala begrepp och perspektiv som är viktiga för att förstå studiens ämne och det sammanhang där den undersökta verksamheten verkar inom.

Psykisk hälsa, psykiskt välbefinnande och psykisk ohälsa

Psykisk hälsa används som ett övergripande begrepp som rymmer både *psykiskt välbefinnande* och *psykisk ohälsa*. Enligt Socialstyrelsen (2024) är dessa begrepp inte varandras motsatser utan olika dimensioner av psykisk hälsa. Det innebär att en person kan uppleva välbefinnande samtidigt som personen lever med psykisk ohälsa och att frånvaro av psykisk ohälsa inte automatiskt innebär ett gott psykiskt välbefinnande (Socialstyrelsen, 2024).

Psykisk ohälsa används i sin tur som ett samlingsbegrepp för både *psykiska besvär* och *psykiatriska tillstånd*. Psykiska besvär kan till exempel handla om oro, nedstämdhet eller sömnsvårigheter medan psykiatriska tillstånd syftar på tillstånd som bedömts inom hälso- och sjukvården (Socialstyrelsen, 2024). I denna studie används psykisk ohälsa som ett brett begrepp eftersom den undersökta verksamheten riktar sig till personer med olika former av psykiska svårigheter och i sina egna texter använder begreppet på ett relativt inkluderande sätt.

Psykisk ohälsa, funktionsnedsättning och ICF

Sambandet mellan psykisk ohälsa och funktionsnedsättning kan i denna studie beskrivas med hjälp av ett *funktionsperspektiv* där fokus riktas mot *samspelet* mellan individ och omgivning. Inom ICF (*International Classification of Functioning, Disability and Health*) beskrivs funktionstillstånd och funktionshinder genom kroppsfunktioner och kroppsstrukturer, aktiviteter och delaktighet samt omgivningsfaktorer. Perspektivet gör det möjligt att flytta uppmärksamheten från *individens svårigheter* i sig till *de villkor* som påverkar möjligheten att delta i vardagsliv, sociala sammanhang och meningsfulla aktiviteter (WHO, 2001). Detta gör ICF relevant i denna studie, eftersom intresset inte ligger i individers svårigheter utan mer handlar om hur verksamhetens miljö, struktur och arbetssätt kan *stödja* eller *begränsa* aktivitet och delaktighet.

Återhämtning

I denna studie förstås återhämtning som något mer än minskning av symptom eller klinisk stabilisering. Hos Davidson (2020) beskrivs återhämtning som en *process* där personen, med eller utan kvarstående svårigheter, stegvis återtar *hopp*, *självförtroende*, *tillhörighet* och *möjlighet* att påverka sitt eget liv. Återhämtning handlar inte bara om att må bättre utan också om att kunna leva ett meningsfullt liv, delta i vardagen och få större inflytande över viktiga livsbeslut. Davidson (2020) betonar också att återhämtning formas *i relation* till andra människor och i sammanhang där *tillit*, *stöd* och *meningsfulla aktiviteter* är viktiga. I den nationella strategin, *Det handlar om livet*, lyfts på liknande sätt behovet av att förbättra livsvillkoren för personer med psykiatriska tillstånd, undanröja hinder för delaktighet och säkerställa stöd utifrån individens behov och förutsättningar (Regeringen, 2024). Den undersökta verksamhetens egen beskrivning av återhämtning ligger nära detta genom att de betonar *egenmakt*, *nyorientering*, *stärkt självförtroende*, *social gemenskap* och *möjligheten att utvecklas* i sin egen takt.

Civilsamhället och idéburen välfärd

Civilsamhälle används i denna uppsats som ett samlingsbegrepp för den del av samhällslivet där människor organiserar sig och agerar tillsammans *utanför* staten, marknaden och det enskilda hushållet. Begreppet förekommer ofta tillsammans med termer som *ideell sektor, tredje sektorn, föreningsliv, folkrörelser* och *idéburna organisationer*, vilket visar att området kan beskrivas på flera olika sätt (von Essen, 2021).

Begreppet civilsamhälle är ett mångtydigt och *värdeladdat* begrepp. Det förknippas ofta med positiva föreställningar om gemenskap, engagemang, demokrati och socialt ansvar. Begreppet blir därför lätt *normativt*, eftersom det inte endast beskriver vad civilsamhället *är* utan också kan bära idéer om vad det *bör* vara (von Essen, 2021; Henrekson & Neubeck, 2022). I denna studie används därför begreppet med viss försiktighet och främst som en analytisk avgränsning av den samhällsarena där den undersökta verksamheten verkar.

När civilsamhällets roll i välfärden diskuteras blir också begreppet *idéburen välfärd* viktigt. Henrekson och Neubeck (2022) visar att civilsamhällets roll i välfärden kan förstås på flera olika sätt beroende på om fokus ligger på sektorn, organisationsformer, involverade personer eller samverkan mellan idéburna och offentliga aktörer. De betonar också att begreppet idéburen välfärd är användbart men att det inte alltid är lätt att avgränsa tydligt. Idéburna verksamheter i välfärden kan behöva förstås utifrån *flera roller* samtidigt. De kan exempelvis erbjuda stöd och service i vardagen, fungera som röstbärare i frågor som rör medlemmar eller brukare, skapa gemenskap för dem som deltar i verksamheten och samverka med offentliga aktörer i välfärdens praktik (Henrekson & Neubeck, 2022; von Essen, 2021).

I den här studien används framför allt begreppet *idéburen verksamhet* för att beskriva en verksamhet som verkar i välfärdens praktik genom att erbjuda stöd till personer med psykisk ohälsa.

Delaktighet, gemenskap och egenmakt

Delaktighet, gemenskap och egenmakt är nära kopplade begrepp i denna studie och knyter an både till verksamhetens värdegrund och till studiens frågeställningar. Delaktighet handlar här om möjligheten att vara med, påverka vardagliga processer och vara engagerad i sammanhang som har betydelse för det egna livet. Detta ligger nära ICF:s definition där delaktighet beskrivs som *engagemang i livssituationer* och där möjligheten att delta formas i *samspelet* mellan individ och omgivning (WHO, 2001).

Gemenskap används i studien för att beskriva mer än att människor vistas tillsammans. Det handlar också om tillhörighet och möjligheten att uppleva sig som en del av ett sammanhang. I strategin, *Det handlar om livet*, lyfts gemenskap som betydelsefull för psykiskt välbefinnande och för möjligheten att *delta* i samhället på ett aktivt och meningsfullt sätt (Regeringen, 2024). Forskning om återhämtning betonar också betydelsen av *relationer, socialt stöd* och *sammanhang* där personen inte står ensam med sina svårigheter (Leamy m.fl., 2011; Tew m.fl., 2012).

Egenmakt handlar i sin tur om möjligheten att påverka sitt eget liv och utöva inflytande i frågor som rör den egna vardagen. I forskning om återhämtning lyfts egenmakt som en viktig del i att *återta kontroll, bygga upp en mer positiv identitet* och *orientera sig* mot en mer meningsfull tillvaro (Leamy m.fl., 2011; Tew m.fl., 2012). Tillsammans bildar dessa begrepp en viktig bakgrund för att förstå hur personalen beskriver sitt arbete och hur verksamheten kan fungera som en stödjande miljö för personer med psykisk ohälsa.

TIDIGARE FORSKNING

I sökandet efter tidigare forskning på området användes *Scopus AI* som ett komplement till annan litteratursökning. Verktuget användes för att hitta relevanta artiklar inom forskningsområdet. Läsning och bedömning av den litteratur som inkluderades i uppsatsen genomfördes dock av mig och detta gjordes utifrån studiens syfte och frågeställningar.

Tidigare forskning pekar mot tre återkommande områden som är relevanta för denna studie. Det är *relationer och socialt stöd*, *delaktighet* och *egenmakt* och *organisering* och *villkor* i idéburna och gemenskapsbaserade verksamheter. Studierna visar att återhämtning ofta knyts till sociala sammanhang, stödjande relationer och meningsfulla aktiviteter. Studierna lyfter också att kunskapen är begränsad om hur personalens arbete *tar form i praktiken* i svenska idéburna verksamheter.

En central utgångspunkt i forskning om återhämtning är att återhämtning inte enbart handlar om symptom eller behandling utan också om människors relationer, sociala sammanhang och möjligheter att återta en meningsfull plats i vardagen. Leamy m.fl. (2011) visar i sin systematiska översikt att personlig återhämtning ofta beskrivs genom fem sammanlänkade processer som sammanfattas i modellen CHIME: *connectedness* (sammanhang och relationer), *hope and optimism* (hopp och framtidstro), *identity* (identitet), *meaning in life* (mening i livet) och *empowerment* (egenmakt). Modellen tydliggör att återhämtning handlar om mer än minskade symptom utan också om *tillhörighet*, *självförståelse* och möjligheten att leva ett meningsfullt liv. Tew m.fl. (2012) utvecklar detta vidare genom att betona *social inkludering*, *stödjande relationer* och möjligheten att bygga upp *positiva identiteter*. De beskriver återhämtning som både personlig förändring och social återanknytning.

Flera studier av gemenskapsbaserade verksamheter ligger nära detta perspektiv. Kinn m.fl. (2018) visar i en studie av clubhouse-verksamheter i Norge och USA (i Sverige ofta kallat Fonthänhus), hur personal beskriver *mänskliga relationer*, *arbete sida vid sida* och *stegvisa processer* som centrala delar av verksamheten. De lyfter också hur mänsklig kontakt och deltagande i gemenskaper kan bidra till att bryta isolering och stärka tilliten till den egna förmågan. Pinto da Costa och Aviron (2023) belyser på liknande sätt relationer och roller i volontärintsätser inom mental hälsa i Storbritannien. De visar att stödet ofta förstås som *socialt snarare än terapeutiskt* och att det kräver *organisatoriska ramar*, tydlighet i ansvar och medvetenhet om gränser och avslut.

Tillsammans pekar dessa studier på att relationellt arbete i gemenskapsbaserade verksamheter både rymmer *stödjande möjligheter* och kräver *professionella avvägningar*.

Tidigare forskning visar också att återhämtning ofta är nära knutna till delaktighet, egenmakt och möjligheten att göra sådant som upplevs meningsfullt i vardagen. I CHIME-modellen är egenmakt en central process där återhämtning kopplas till *inflytande* och *möjlighet att påverka* sitt eget liv (Leamy m.fl., 2011). Tew m.fl. (2012) betonar på ett liknande sätt att återhämtning inte bara handlar om inre förändring utan också om tillgång till sociala sammanhang där människor kan återta roller, bygga relationer och utveckla en mer positiv identitet. I clubhouse-forskningen beskriver Kinn m.fl. (2018) hur arbete sida vid sida och *stegvis* deltagande i aktiviteter kan fungera både som stöd i sig och som en väg till ökad tillit och delaktighet. Forskningen pekar därmed mot att aktiviteter fyller *mer* än en sysselsättande funktion, de också kan bära relationellt stöd och skapa förutsättningar för social återanknytning.

Tidigare forskning tar också upp *organisatoriska villkor* för stödverksamheter inom psykisk hälsa. Sambrook m.fl. (2025) visar i en kvalitativ studie med personal från både offentlig sektor och tredje sektorn i England hur gemenskapsbaserat stöd påverkas av ett pressat system, bristande samverkan och organisatorisk belastning. Studien lyfter fram hur verksamheter kan få bära konsekvenser av större strukturella problem och hur personalens arbete *formas i relation* till dessa villkor. Liknande frågor återkommer i svensk forskning om idéburen välfärd. Henrekson och Neubeck (2022) visar i sin systematiska litteraturoversikt att forskningsfältet är relativt ungt och att mycket av forskningen har riktats mot organisering, policy och relationen mellan civilsamhälle och stat. De lyfter också att det finns mindre kunskap om det *faktiska utförandet* av välfärdstjänster inom civilsamhället och om betydelsen av dessa verksamheter för dem som använder stödet. Detta gör frågor om relationellt arbete och organisatoriska förutsättningar särskilt relevanta att undersöka vidare.

Som helhet visar tidigare forskning att återhämtning inom psykisk hälsa ofta förstås i relation till sociala sammanhang, stödjande relationer, meningsfulla aktiviteter och möjligheten att återta inflytande över det egna livet. Forskningen visar också att gemenskapsbaserade verksamheter kan spela en viktig roll men att kunskapen fortfarande är begränsad om hur personal i idéburna verksamheter i svensk kontext beskriver sitt vardagsnära arbete och de relationella, organisatoriska och etiska avvägningar som detta arbete rymmer. Sett i relation till detta blir det relevant att undersöka hur personal i en idéburen verksamhet för personer med psykisk ohälsa beskriver sitt arbete och de villkor som formar det.

TEORETISKT RAMVERK

I studien används ett *relationellt* och *socialpedagogiskt* perspektiv på socialt arbete. Trevithick (2008) och Madsen (2008) utgör de huvudsakliga teoretiska utgångspunkterna för studien. Davidson (2020) används som ett kompletterande perspektiv för att fördjupa förståelsen av hur relationer och stödjande sammanhang kan ha betydelse i *återhämningsprocesser*.

Relationellt perspektiv på socialt arbete

Trevithick (2008) beskriver socialt arbete som *relationellt*, *kommunikativt* och *kapacitetsbyggande*. Hon betonar att relationens kvalitet har stor betydelse för möjligheten att skapa *tillit*, *förståelse* och *förändring* men betonar också att relationer alltid formas i en *social* och *organisatorisk miljö*. Socialt arbete handlar därför inte bara om att möta problem utan också om att förstå och stärka de *kapaciteter* som finns hos individen och i den omgivande miljön. I denna studie används Trevithick (2008) för att analysera hur personalen beskriver relationellt arbete, hur tillit byggs i vardagen och hur verksamhetens ramar påverkar möjligheten att ge stöd.

Fyra begrepp hos Trevithick (2008) är särskilt viktiga i denna studie. Kommunikation, tillit, professionella gränser och kapacitet. *Kommunikation* handlar här mycket om att lyssna, skapa kontakt och försöka förstå andra människors erfarenheter. *Tillit* byggs genom hur professionella möter människor i praktiken och genom att relationen präglas av pålitlighet och tydlighet. *Professionella gränser* står då inte i motsats till närhet utan är en del av det som gör relationen trygg och hållbar. Begreppet *kapacitet* riktar i sin tur uppmärksamheten mot att stöd inte bara formas i mötet mellan människor utan

också av verksamhetens resurser, organisatoriska villkor och omgivande sammanhang.

Socialpedagogiskt perspektiv

Madsen (2008) används i uppsatsen som en socialpedagogisk teoretisk ram där *relationer, interaktioner i vardagen* och *gemenskapsbildning* står i centrum. Han beskriver socialpedagogik som en *kunskapsbaserad* profession där relationen mellan individ, gemenskaper och samhälle är grundläggande. Inom detta *relationella kunskapsfält* riktar Madsen (2008) uppmärksamheten mot vardagliga interaktioner och hur dessa kan få betydelse för upplevelser av *mening* och *deltagande*. Perspektivet passar därför väl i en studie av en verksamhet där stöd inte bara formas i individuella möten utan också i gemensamma aktiviteter och sociala sammanhang.

Framför allt två begrepp hos Madsen (2008) är viktiga i denna studie och det är *gemenskapsbildning* och *socialt deltagande*. Han betonar att människor inte enbart utvecklas genom individuellt stöd utan också genom tillgång till gemenskaper där de kan delta *tillsammans* med andra. Deltagande i gemenskaper ger tillgång till *solidaritet* och *sociala resurser* och kan därigenom få betydelse för individens möjligheter att förverkliga egna livsprojekt. Madsen (2008) betonar också att socialpedagogiskt arbete inte bör reduceras till enbart relationsarbete. Ett alltför ensidigt fokus på nära relationer riskerar att tränga undan bredare mål som *inkludering* och *professionellt ansvar*. Utifrån detta blir spänningen mellan person och profession viktig, eftersom den personliga dimensionen har stor betydelse i arbetet men samtidigt behöver hållas samman av reflektion och yrkesmässig tydlighet.

Återhämtning som kompletterande perspektiv

Davidson (2020) används som ett kompletterande perspektiv för att förstå hur stödjande relationer och sociala roller och meningsfulla aktiviteter kan ha betydelse för återhämtning. Hos Davidson (2020) beskrivs återhämtning som något som formas i relation till andra människor och i sammanhang där personen får möjlighet att ta en *aktiv* och *meningsfull roll*. Han betonar också att återhämtning ofta påverkas av om någon tror på personen när personen själv har svårt att göra det och att *stödjande andra* därför kan få stor betydelse i processen. Meningsfulla aktiviteter och värdefulla sociala roller kan på samma sätt bidra till riktning, mening och en känsla av att kunna göra betydelsefulla bidrag i ett sammanhang.

I denna studie används Davidson (2020) som ett sätt att fördjupa förståelsen av hur relationellt arbete och gemenskapsbaserade sammanhang kan *stödjande* återhämtning. Perspektivet knyter ihop frågor om relationer, delaktighet, aktiviteter och mening med studiens fokus för hur personalen beskriver sitt arbete i en verksamhet där återhämtning också lyfts i den egna värdegrunden.

Samlad teoretisk utgångspunkt

Trevithick (2008), Madsen (2008) och Davidson (2020) skapar tillsammans studiens samlade teoretiska ram. Trevithick (2008) riktar fokus mot relationens kvalitet, kommunikation och professionella villkor i socialt arbete. Madsen (2008) betonar hur stöd formas genom gemenskap, interaktioner i vardagen och socialt deltagande men lyfter också den spänning som kan uppstå mellan person och profession. Davidson (2020) kompletterar detta med ett återhämtningsperspektiv där stödjande relationer, meningsfulla aktiviteter och värdefulla roller ses som viktiga delar av återhämtningsprocessen.

METOD

I detta kapitel redogörs studiens metodologiska utgångspunkter och hur undersökningen har genomförts. Här presenteras forskningsdesign, urval och rekrytering, datainsamling, analys, forskningsetiska överväganden samt metodologiska styrkor och begränsningar. Målet är att ge en tydlig beskrivning av hur studien har genomförts och vilka val som har gjorts under forskningsprocessen.

Forskningsdesign och ansats

Studien har en *explorativ kvalitativ forskningsdesign*. En kvalitativ ansats valdes eftersom syftet är att undersöka hur personal i en idéburen verksamhet för personer med psykisk ohälsa beskriver och förstår sitt arbete, särskilt i relation till relationer, delaktighet, social gemenskap och verksamhetens vardagsnära stöd. En sådan design är passande när ambitionen är att fånga deltagarnas egna beskrivningar, erfarenheter och förståelse av ett fenomen i sitt sammanhang (Bryman, 2018).

Datainsamlingen genomfördes genom *semistrukturerade intervjuer*. Metoden valdes eftersom den ger en struktur samtidigt som den lämnar utrymme för fördjupning utifrån deltagarnas egna erfarenheter (Bryman, 2018). Det empiriska materialet analyserades med *tematisk analys* enligt Braun och Clarke (2006). Tematisk analys är en flexibel kvalitativ metod som används för att *identifiera, analysera* och *tolka* återkommande mönster i ett datamaterial (Braun & Clarke, 2006). I denna studie genomfördes analysen som en *empiristyrd tematisk analys* med *induktiv orientering*. Det innebär att koder och teman i första hand utvecklades utifrån det som kom fram materialet, även om tolkningarna gjordes i relation till studiens syfte och frågeställningar (Alvinus m.fl., 2024).

Valet av forskningsdesign och analysmetod gjordes utifrån studiens syfte och en ambition att genomföra arbetet på ett *systematiskt* och *spårbart* och *transparent* sätt. Just spårbarhet och transparens lyfts som viktiga aspekter i tematisk analys, eftersom läsaren behöver kunna följa hur analysen har gått till och hur resultaten vuxit fram (Braun & Clarke, 2006; Alvinus m.fl., 2024).

Egen position och förförståelse

I kvalitativ forskning är forskarens *position* och *förförståelse* en viktig del av forskningsprocessen eftersom tidigare erfarenheter och kunskaper kan påverka både datainsamling och tolkning. I denna studie hade jag en tidigare relation till verksamheten genom verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Det innebar att jag redan hade viss kunskap om verksamheten och delar av dess arbetssätt. En sådan förförståelse kan vara en resurs eftersom den kan underlätta tillträde till fältet, bidra till tryggare intervjusituationer och skapa bättre förståelse för det informanterna berättar. Samtidigt finns en risk att närhet till verksamheten gör att sådant som *tas för givet* inte *problematiseras* tillräckligt (Bryman, 2018).

Ett *reflexivt förhållningssätt* har därför varit viktigt genom hela forskningsprocessen. Reflexivet lyfts också som en viktig del i kvalitativ analys, eftersom forskaren alltid spelar en *aktiv roll* i hur mönster identifieras, tolkas och presenteras (Braun & Clarke, 2006; Alvinus m.fl., 2024). Det har därför varit viktigt att hålla analysen nära det empiriska materialet och samtidigt uppmärksamma sådant som annars hade kunnat framstå som självklart.

Urval och rekrytering

Urvalet i studien var *målstyrt*, vilket innebär att deltagarna valdes ut utifrån deras relevans för studiens syfte och frågeställningar. Ett sådant urval passar när studien inte syftar till statistisk generalisering utan till att få fördjupad kunskap om hur personal i en specifik verksamhet beskriver och förstår sitt arbete (Bryman, 2018).

Ett kultur- och aktivitetshus inom en stiftelse valdes som undersökningsmiljö eftersom verksamheten beskriver att den arbetar för att skapa en meningsfull och trygg tillvaro med social gemenskap för personer med psykisk ohälsa eller psykisk funktionsnedsättning. Verksamheten är utformad som en öppen verksamhet där besökare från 18 år och uppåt kan delta utan biståndsbeslut, medlemskap eller krav på att lämna personlig information. Stiftelsen lyfter värderingar som *respekt, självbestämmande, inflytande* och *delaktighet*, med fokus på *styrkor, egenmakt* och *återhämtning*. Kultur- och aktivitetshuset bedömdes därför vara ett passande sammanhang för att undersöka hur *social gemenskap, stöd* och *relationer* konkret formas i en idéburen verksamhet.

De deltagare som bedömdes som relevanta var personer som arbetade i kultur- och aktivitetshuset och som genom sina roller som handledare hade erfarenhet av det relationella och vardagsnära arbete som studien undersöker. De fyra deltagare som intervjuades hade varierad utbildningsbakgrund och yrkeserfarenhet med både lång erfarenhet av socialt arbete och mer verksamhetspecifik erfarenhet. Detta bidrog till en bredd i materialet.

Urvalet kan mer specifikt beskrivas som ett *generiskt målstyrt urval*, eftersom deltagarna valdes ut i förväg utifrån bestämda kriterier kopplade till studiens syfte. Det kan också beskrivas som ett *a priori-urval* eftersom kriterierna bestämdes innan datainsamlingen påbörjades (Bryman, 2018).

Rekryteringen inleddes med att verksamhetens chef kontaktades via e-post. Då presenterades studiens syfte och en förfrågan gjordes om personalen i kultur- och aktivitetshuset kunde tänka sig att delta. Chefen återkom med besked att samtliga i personalgruppen kunde tänka sig att medverka. Därefter skickades *informationsbrev* (se Bilaga 1, s. 32) ut till de potentiella informanterna och intervjutillfällen planerades in. Väl på plats resulterade detta i att fyra intervjuer kunde genomföras.

Urvalet behöver dock ses som en viktig del av forskningsprocessen snarare än som ett rent tekniskt moment. Andersson och Ahnlund (2009) betonar att *vägen in* i en verksamhet kan få betydelse för vilka personer som faktiskt inkluderas i en kvalitativ intervjustudie. I denna studie förmedlades rekryteringen via verksamhetens chef, vilket möjliggjorde tillträde men också kan ha påverkat vilka perspektiv som kom med i materialet.

Rekryteringen möjliggjordes delvis genom min tidigare kontakt med verksamheten via VFU men verksamheten valdes inte enbart på grund av tillgänglighet utan också därför att den bedömdes som relevant för studiens syfte. Det finns här ett inslag av *tillgång genom kontaktvägar*, men urvalet skiljer sig från ett rent bekvämlighetsurval eftersom urvalskriterierna var motiverade och knutna till studiens frågeställningar.

Andersson och Ahnlund (2009) lyfter också vikten av att skilja mellan *variation i urvalet* och *variation i det som faktiskt framträder* i materialet. Även om deltagarna i denna studie rekryterades från samma verksamhet innebär det inte nödvändigtvis att erfarenheterna i materialet var helt lika. Det är ändå viktigt att lyfta att vissa perspektiv kan ha fallit utanför studien.

Antalet intervjuer var begränsat men bedömdes som tillräckligt i relation till studiens syfte och avgränsning. Alvinus m.fl. (2024) lyfter att tematisk analys kan användas på både små och stora material och att analysens kvalitet främst

bygger på *systematik*, *spårbarhet* och *transparens* snarare än på ett stort antal deltagare. I denna studie gjorde det mindre och avgränsade materialet det möjligt att arbeta nära empirin och genomföra en fördjupad analys av personalens erfarenheter inom den specifika verksamhet som studerades.

Datainsamling

Datainsamlingen genomfördes genom *semistrukturerade intervjuer* med personal i kultur- och aktivitetshuset. Semistrukturerade intervjuer valdes eftersom studien hade ett relativt tydligt fokus samtidigt som metoden gav utrymme för flexibilitet och fördjupning utifrån deltagarnas egna erfarenheter och perspektiv (Bryman, 2018). Intervjuerna utgick från en *intervjuguide* (se Bilaga 2, s. 33) med teman och frågor kopplade till studiens syfte och frågeställningar. Frågornas ordning kunde variera mellan intervjuer och följdfrågor ställdes när något behövde utvecklas eller förtydligas.

Intervjuguiden byggdes upp efter teman och innehöll inledande bakgrunds- och uppvärmningsfrågor och framför allt frågor om *relationellt arbete*, *bemötande och professionell roll*, *värdegrund*, *delaktighet*, *aktiviteter*, *samverkan* och *verksamhetens möjligheter och utmaningar*. Frågorna formulerades öppet för att ge informanterna utrymme att beskriva sina erfarenheter och förståelser med egna ord. Guiden användes som ett stöd i datainsamlingen snarare än som ett fast schema vilket bidrog till både systematik och flexibilitet under intervjuerna. Det semistrukturerade upplägget gjorde det möjligt att fånga upp sådant som inte kunde förutses i förväg men som visade sig vara betydelsefullt för studiens syfte. Ett sådant arbetssätt ligger i linje med en kvalitativ forskningsansats där datainsamlingen behöver vara både *systematisk* och *tillräckligt öppen* för att kunna följa det som kommer fram i materialet (Bryman, 2018; Alvinus m.fl., 2024).

Intervjuerna genomfördes i verksamhetens lokaler under tre dagar i en lugn och ostörd miljö. Vissa intervjutider bestämdes i förväg medan andra planerades på plats utifrån verksamhetens och informanternas förutsättningar. Intervjuerna varade mellan 45 och 75 minuter.

Inspelning, transkribering och hantering av material

Intervjuerna spelades in för att möjliggöra en noggrann bearbetning av materialet i efterhand. Inspelning är viktig i kvalitativ forskning eftersom den gör det möjligt att gå tillbaka till det som faktiskt sagts och minskar risken för att forskaren behöver förlita sig på minne eller anteckningar under samtalet (Bryman, 2018). Inspelningarna genomfördes med hänsyn till deltagarnas integritet och lagrades till en början på en lösenordskyddad telefon i en lösenordskyddad app. Därefter transkriberades materialet vilket innebär att intervjuerna överfördes till skrift. Braun och Clarke (2006) betonar att transkriberingen inte bara är ett tekniskt moment utan också en viktig del av analysprocessen, eftersom den bidrar till forskarens fördjupade kunskap om materialet. Inledningsvis användes ett transkriberingsprogram men eftersom detta upplevdes som bristande genomfördes transkriberingen manuellt för att säkerställa en korrekt återgivning av materialet.

När det gäller förvaring och hantering av materialet har studien förhållit sig till principer om datasäkerhet och lagringsminimering. Innan jag lämnade verksamheten överfördes inspelningarna till en extern hårddisk för att minska risken för spridning via mobilen. I linje med *principen om uppgiftsminimering* (Eldén, 2021) raderades ljudfilerna efter avslutad transkribering och endast det bearbetade och avidentifierade materialet användes sedan i analysarbetet.

Analys

Det empiriska materialet analyserades med *tematisk analys* enligt Braun och Clarke (2006). Analysen genomfördes som en *empiristyrd tematisk analys med induktiv orientering* vilket innebär att *koder* och *teman* i huvudsak utvecklades utifrån det som framkom i materialet snarare än från i förväg fastställda analytiska kategorier (Alvinus m.fl., 2024). Samtidigt var analysen inte helt öppen eftersom den genomfördes i relation till studiens syfte, frågeställningar och den intervjuguide som användes.

Analysen genomfördes i flera steg. Först lästes de transkriberade intervjuerna igenom flera gånger för att skapa en överblick över materialet och för att uppmärksamma inledande mönster och idéer. Efter detta identifierades och kodades *meningsbärande delar* som bedömdes som relevanta i relation till studiens syfte och frågeställningar. Kodningen gjordes intervju för intervju och sedan gjordes en jämförelse mellan intervjuerna där koder sorterades utifrån likheter och skillnader. Braun och Clarke (2006) beskriver kodning som en del av själva analysen där materialet organiseras i *meningsfulla grupper* medan teman skapar *bredare analytiska mönster*.

I nästa steg grupperades koderna i *preliminära* teman. Dessa teman testades sedan mot det samlade materialet. Vissa teman slogs samman, omformulerades eller avgränsades tydligare. Genom att återvända till transkriptionerna under hela analysprocessen arbetades temana mot materialet. I ett senare steg definierades och namngavs temana för att tydliggöra vad varje tema fångade och hur det relaterade till studiens syfte. Braun och Clarke (2006) lyfter att tematisk analys inte är en helt *linjär process* utan en rörelse mellan data, koder, teman och den framväxande analysen.

För att göra analysprocessen *spårbar* sorterades meningsbärande enheter först i koder som sedan grupperades utifrån likheter och utvecklades till teman. Exempelvis kunde beskrivningar som *”låta relationer växa fram”* och *”ge utrymme i egen takt”* kodas som respekt för deltagarens tempo. Dessa koder samlades sedan i ett mer övergripande tema. I Bilaga 3 (s. 34) redovisas ett exempel på hur analysen har rört sig från citat till kod och vidare till tema. En sådan redovisning ligger i linje med rekommendationer om att tematisk analys bör beskrivas på ett sätt som gör forskningsprocessen systematisk, spårbar och transparent (Braun & Clarke, 2006; Alvinus m.fl., 2024).

Forskningsetiska överväganden

Forskningsetiska överväganden har behandlats genom hela forskningsprocessen, från planering till genomförande, analys och redovisning av resultat. Vetenskapsrådet (2024) betonar vikten av att forskning genomförs med utgångspunkt i principer om *tillförlitlighet*, *ärlighet*, *respekt* och *ansvar*. I denna studie har särskild vikt lagts vid *informerat samtycke*, *frivillighet*, *konfidentialitet* och informanternas *integritet*.

Studien har inte genomgått etikprövning. Studien har genomförts med utgångspunkt i forskningsetiska principer om *informerat samtycke*, *frivillighet*, *integritet* och *konfidentialitet*. Att studien inte har genomgått etikprövning innebär inte att det forskningsetiska ansvaret blivit mindre. Eldén (2021) betonar att även studentarbeten behöver genomföras på ett etiskt försvarbart sätt och att forskningsetik inte endast handlar om formella regler utan också om hur forskaren hanterar *relationer*, *makt* och *ansvar* genom hela forskningsprocessen. Informanterna informerades om studiens syfte, om att deltagandet var frivilligt, om deras rätt att avbryta sin medverkan och om hur materialet skulle användas.

De informerades också om att de kunde dra tillbaka sitt samtycke fram till en vecka före inlämningsdatum för att möjliggöra eventuella justeringar i uppsatsen. Samtycke kan förstås som en *pågående process* snarare än ett enskilt tillfälle och detta blev praktiskt tydligt under rekryteringen. Verksamhetens chef gav intrycket att samtliga i arbetsgruppen var positiva till deltagande men väl på plats valde en person att avstå. En annan person uttryckte tveksamhet och återkom inte vilket tolkades som *uteblivet samtycke* och därför genomfördes ingen intervju. Detta med hänsyn till forskarens ansvar att vara uppmärksam på även mer otydliga former av motvilja och att undvika påtryckningar (Eldén, 2021).

Att studien genomfördes i en verksamhet där jag tidigare gjort VFU innebar också etiska överväganden kring relation och makt. Det fanns en risk att deltagare kunde uppleva en viss *plikt* att ställa upp, särskilt eftersom kontakten förmedlades via chef och eftersom jag inte var helt okänd i verksamheten. Samtidigt präglas verksamheten av en platt organisation och vana att ta emot studenter, vilket gjorde att jag kom fram till bedömningen att deltagandet var frivilligt. Dessa aspekter har varit viktiga att reflektera över eftersom forskningsetik inte bara handlar om att följa regler utan också om att granska den egna positionen och de relationer som omger studien (Eldén, 2021).

I studien samlades inga personuppgifter in utöver deltagarnas vid underskrift i samband med samtycket (se Bilaga 4, s. 35 för blankett). I det transkriberade materialet avidentifierades deltagare och andra nämnda personer och inga uppgifter som kan kopplas till enskilda personer redovisas i resultatet. Materialet har behandlats konfidentiellt och endast använts för studiens syfte.

Eftersom studien bygger på ett litet antal deltagare från en specifik verksamhet har särskild hänsyn tagits till risken för *indirekt identifiering*. Av dessa skäl redovisas citat i resultatet utan koppling till enskilda informanter. I stället presenteras materialet på gruppnivå med fokus på de teman och mönster som framträder i personalens *samlade* beskrivningar. Detta val gjordes för att stärka deltagarnas anonymitet och ligger också i linje med studiens syfte som är att undersöka hur arbetet beskrivs inom verksamheten snarare än att jämföra enskilda personer eller positioner.

Metodologiska styrkor och begränsningar

En styrka i studien är att den bygger på intervjuer med personer som arbetar nära den praktik som undersöks. Det gav tillgång till beskrivningar av vardagliga situationer och erfarenheter som annars hade varit svåra att fånga. En annan styrka är att analysen har genomförts nära det empiriska materialet och med ambitionen att vara systematisk och tydligt redovisad. Som Alvinus m.fl. (2024) lyfter är just spårbarhet och en klar redovisning av analysens olika steg viktiga för att andra ska kunna följa och bedöma studien.

Det finns samtidigt flera begränsningar. Urvalet var litet och avgränsat till en specifik verksamhet vilket innebär att resultatet *inte gör anspråk* på att vara generaliserbart i någon bredare mening. Rekryteringen förmedlades också via verksamhetens chef vilket kan ha påverkat vilka som valde att delta och vilka perspektiv som kom med i studien. Det finns en möjlighet att vissa erfarenheter och uppfattningar inte fångats.

Min tidigare relation till verksamheten genom VFU kan ses både som en styrka och en begränsning. Den underlättade tillträdet till verksamheten och gav en viss förståelse för verksamhetens sammanhang men innebar också en risk för att sådant som framstod som bekant eller självklart för mig inte problematiserats tillräckligt. Förståelsen har därför behövt hanteras *reflexivt* genom hela forskningsprocessen.

När det gäller studiens trovärdighet har ambitionen varit att hålla analysen nära materialet utan att stanna vid enbart beskrivning. En alltför näraliggande läsning riskerar att bli refererande medan en alltför långtgående tolkning riskerar att tappa kontakten med empirin (Alvinus m.fl., 2024). I denna studie har därför en balans mellan detta eftersträvat, där tolkningarna är förankrade i materialet men samtidigt riktas mot bredare mönster i personalens samlade beskrivningar.

RESULTAT

Analysen genomfördes med *tematisk analys* enligt Braun och Clarke (2006). Materialet resulterade i fyra övergripande teman med tillhörande underteman. Resultatet bygger på centrala mönster i informanternas samlade beskrivningar med fokus på hur de själva förstår sitt arbete.

1. Relationellt arbete som grund för verksamheten

Det första temat handlar om hur personalen beskriver relationer som en *grund* för både individuellt stöd och social gemenskap. I intervjuerna knyts det relationella arbetet nära till *trygghet, tillgänglighet, meningsfull aktivitet* och möjligheten att *bryta isolering*.

1.1 Relationer som grund och arbetsmetod

Ett tydligt mönster i materialet är att personalen beskriver relationer som själva kärnan i arbetet. Relationerna beskrivs som en *bärande* metod för att skapa stöd, trygghet och delaktighet. Personalens roll formuleras mindre i termer av att instruera eller styra och mer i termer av att bygga kontakt, vara lyhörd och skapa ett välkomnande sammanhang. En informant uttrycker detta tydligt: *"Jag skulle säga att det är nyckeln till att jobba överhuvudtaget. Att bygga relationer."*

Arbetet beskrivs också som något som utifrån kan vara svårt att legitimera, eftersom det ofta består av vardagliga samtal och social samvaro. Det som från ett yttre perspektiv kan se ut som att personalen *"... bara sitter i kaféet"* ges i intervjuerna en tydlig mening. Vardagliga handlingar som att lära sig namn och småprata beskrivs som viktiga sätt att få deltagarna att känna sig välkomna, sedda och inkluderade. En annan informant sammanfattar detta som att det viktigaste arbetet handlar om *"... att vi jobbar med trygghet. Att vi jobbar med gemenskap. Att vi lyfter människor. I princip brukar det vara vårt första steg. Att vi jobbar med relationer."*

Det relationella arbetet handlar inte bara om relationer mellan personal och deltagare. Personalen beskriver också hur de försöker skapa förutsättningar för att deltagarna ska kunna bygga relationer med varandra. Personalens uppgift innefattar både att ge individuellt stöd och att bidra till sociala villkor där gemenskap kan uppstå och hållas vid liv. Relationer blir på så sätt både en metod och ett mål. En personal beskriver hur: *"... de stöttar varandra. Att de tar hand om andra. När nya personer kommer till oss så är det många som välkomnar den nya personen ... det finns en stor öppenhet."*

1.2 Trygghet, tillit och tillgänglighet som förutsättning

Det andra undertemat rör hur det relationella arbetet hänger samman med trygghet, tillit och tillgänglighet. I intervjuerna beskrivs trygghet som en *grundläggande förutsättning* för att relationer överhuvudtaget ska kunna utvecklas. Verksamhetens *låga tröskel* lyfts fram som en viktig del i detta. Att deltagare kan komma utan biståndsbeslut, medlemskap, dokumentation eller krav

på att berätta om diagnos eller problematik beskrivs som betydelsefullt för att skapa en öppen och mindre kontrollerande miljö. En informant uttrycker detta som att verksamheten fokuserar på *"... människan som kommer in och inte vad den har för diagnos eller förflutet"*.

Tillit beskrivs som något som byggs över tid genom kontinuitet och ett bemötande utan krav. Den familjära stämningen i kultur- och aktivitetshuset lyfts fram som viktig för att deltagarna ska känna *tillhörighet* och kunna slappna av i sammanhanget. Personalen beskriver också att trygghet och tillit är särskilt betydelsefullt för personer som levt länge i ensamhet eller isolering och som behöver närma sig verksamheten och andra människor i egen takt. En informant beskriver detta så här: *"Vissa kommer ju ur en ensamhet. Då tar det kanske längre tid tills personen känner sig trygg. Tills personen vet vem jag kan lita på. Vem matchar jag mest med. Vilken aktivitet hjälper mig att anknyta till andra människor."*

I intervjuerna beskrivs också hur detta över tid kan få stor betydelse för människors möjlighet att börja delta mer aktivt i verksamheten. En informant berättar hur personer ibland levt många år i isolering innan de kommer dit och hur det första steget därför kan vara mycket stort: *"Man kanske har varit isolerad väldigt länge innan, och att bara komma hit på ett studiebesök är ett enormt steg ... Sen att de börjar komma hit på aktiviteter, lära känna oss handledare, lära känna andra besökare och deltagare, bli kompisar, börja växa i det ... Bara att se livsglädjen komma ..."*

När relationer väl har etablerats beskrivs de också som avgörande i mötet med personer i svåra situationer. Genom att känna personen kan personalen bättre förstå hur personen vill bli bemött när den mår dåligt och hur stödet behöver anpassas efter situation och behov. En informant beskriver det relationella arbetet som *"A och O"* för att kunna möta någon när den mår dåligt. Intervjuerna visar också att *känslomässigt stöd* och hjälp att hantera svåra situationer ses som en viktig del av arbetet. Detta blir tydligt i beskrivningarna av verksamhetens höga symtomtolerans, som alla informanter lyfter på olika sätt: *"Vi jobbar med hög symptomtolerans ... det är upp till oss att hjälpa till att reglera känslor. Man kan komma till oss när man mår väldigt dåligt, så de behöver inte avgöra det själva. Vi hjälper till."*

Personalen beskriver också trygghet som något som också är beroende av *organisatoriska villkor*. Möjligheten att vara tillgänglig framstår som central, vilket i sin tur förutsätter kontinuitet i bemanningen. Att det finns en handledare som har tid, att verksamheten inte är för underbemannad och att personalen kan signalera *"... jag har tid för dig, du kan komma till mig"* beskrivs som viktiga förutsättningar för att trygghet och tillit ska kunna upprätthållas.

1.3 Aktiviteter som väg in i relationer, meningsfull vardag och gemenskap

Det tredje undertemat handlar om hur aktiviteter beskrivs som *vägar in* i relationer, delaktighet, meningsfull vardag och social gemenskap. I materialet framstår aktiviteterna ofta som *sociala broar*, särskilt för personer som inte känner sig bekväma i direkta samtal eller i mer öppna sociala situationer.

Aktiviteternas betydelse tycks sträcka sig bortom själva innehållet, eftersom de kan skapa sammanhang där kontakt uppstår mer indirekt och kravlöst. Personalen beskriver exempelvis att individuella aktiviteter, som en trumlektion, ibland får fungera som ett tillfälle för samtal snarare än för själva aktiviteten. Det viktiga blir då inte nödvändigtvis att spela trummor, utan att det finns ett *utrymme* där en relation kan byggas. En informant berättar att vissa deltagare bara kommer till verksamheten för just trumkursen och att det därför ibland känns svårt att

avsluta den, eftersom deltagaren då kanske inte skulle komma alls. Samma informant beskriver att det ibland är viktigare att prata än att spela: "... *kan ju också vara att de inte har kanske kompisar eller inte har något annat sammanhang riktigt ... Då kan det ju också kännas fint ... viktigare att prata än att spela trummor där på den halvtimman de har.*" Här verkar aktiviteten fungera som en stabil punkt som kan bidra till *kontinuitet* och *motivation* att fortsätta komma till verksamheten

Även gruppaktiviteter beskrivs som sammanhang där gemensamma intressen *skapar broar* mellan deltagare. Att gå på samma aktivitet ger, enligt personalen, en naturlig ingång till att börja prata med varandra och lära känna varandra. Musiklyssning lyfts som ett tydligt exempel på hur gemenskap kan växa fram genom ett gemensamt fokus. När deltagarna får önska musik och dela vad en låt betyder för dem uppstår möjligheter till *samhörighet* och samtal. Personalen beskriver det som betydelsefullt att aktiviteten inte kräver att deltagarna är sociala på ett visst sätt, utan att kontakten får växa fram "*mer organiskt*". Även skapande i ateljén eller arbete i köket beskrivs som situationer där samtal kan uppstå på andra sätt än i ett direkt samtal ansikte mot ansikte. En informant uttrycker detta som att "... *för vissa är det ju inte alls rätt att sitta och småsnacka lite i caféet. Utan där är det just det här att man gör saker tillsammans som kan vara nyckeln.*"

Materialet visar också att aktiviteterna förstås som en del av en meningsfull vardag. En informant beskriver kärnan i verksamheten som att deltagarna har tillgång till "*fem dagar i veckan av en meningsfull tillvaro, om de väljer det förstås*".

Det här undertemat visar att personalen förstår det relationella arbetet som något som kan ta *olika former*. För vissa sker kontakt genom samtal, för andra genom musik, konst, matlagning eller ett gemensamt görande. Social gemenskap beskrivs som något som kan växa fram på flera olika sätt och genom olika former av deltagande.

2. Frivillighet, delaktighet och egenmakt

Det andra övergripande temat handlar om hur personalen beskriver frivillighet, delaktighet och egenmakt som centrala delar av verksamhetens arbetsätt. I intervjuerna hänger dessa principer nära samman, men de tar sig olika uttryck i praktiken. Frivilligheten beskrivs som en grund för mötet, delaktigheten som något som formas i vardagens processer och egenmakten som nära knuten till både självbestämmande och stöd.

2.1 Frivillighet som bärande princip

Ett viktigt undertema i materialet är frivillighet. Personalen beskriver frivilligheten som både en *praktisk förutsättning* och en *etisk grund* för arbetet. Eftersom deltagarna själva väljer att komma till verksamheten menar personalen att det skapas en annan typ av relation än i sammanhang som bygger på uppföljning eller krav. Frivilligheten påverkar hela mötet, eftersom "... *deltagarna redan från början har en egen vilja att vara där.*"

I intervjuerna beskrivs frivilligheten som särskilt betydelsefull för personer som i andra delar av livet ofta möter krav från exempelvis myndigheter. Personalen återkommer till att verksamheten erbjuder ett annat arbetsätt än mer styrande former av stöd. Att "*bara finnas*" beskrivs inte som något passivt utan som en *aktiv hållning* där människor får utrymme att närma sig verksamheten i sin egen takt.

Frivilligheten beskrivs som *bärande* men inte helt okomplicerad. Det finns situationer där personer kommer till verksamheten genom praktikplaceringar eller andra externa sammanhang där närvaron är ett krav från andra aktörer. Personalen understryker då att sådana krav inte kommer från dem själva och att de inte heller kontrollerar närvaro. Här blir det tydligt att det finns en spänning mellan verksamhetens egen logik och de villkor som vissa deltagare omfattas av i andra sammanhang. Frivilligheten framstår därför både som en grundläggande *värdering* och som en viktig *gränsdragning* i hur personalen förstår sitt uppdrag.

2.2 Delaktighet och inflytande i verksamhetens vardag

I materialet beskrivs delaktighet främst som något som sker i vardagliga processer. Personalen berättar att deltagarna påverkar verksamhetens innehåll genom önskemål och initiativ och att detta tas på allvar. Delaktighet handlar i detta sammanhang inte om formella beslut. Deltagarna kan till exempel inte påverka stadgarna. Däremot får deras perspektiv faktiska konsekvenser för hur verksamheten formas och vilket innehåll den får.

Ett konkret exempel som lyfts är införandet av en "mansafton" varje månad, som beskrivs som ett svar på önskemål från manliga deltagare. Det blir ett exempel på hur idéer från deltagarna kan omsättas i verksamheten när förutsättningarna finns. På liknande sätt beskriver personalen hur deltagarnas intressen och initiativ kan påverka utbudet av aktiviteter och hur verksamheten förändras över tid.

Personalen beskriver också delaktighet som något som ligger i själva arbetssättet. I gruppaktiviteter lyfts ett "*gemensamt lärande*" fram, där personalen inte går in och "... *bestämmer hur allt ska gå till*" utan i stället deltar i en mer "*öppen process tillsammans med deltagarna*". Även i köket beskrivs delaktighet som något konkret. När deltagarna får ansvar, får vara med och bestämma och bidra till det gemensamma, beskriver personalen en upplevelse av att engagemanget och motivationen ökar. Delaktighet framstår framför allt som något som utövas i det praktiska och vardagliga där deltagarnas initiativ och perspektiv får konkret betydelse.

2.3 Självbestämmande och egenmakt

I materialet beskrivs *egenmakt* som nära knuten till *frivillighet* och *självbestämmande*. Personalen berättar att deltagarna själva får avgöra om de vill komma, hur länge de vill stanna och vad de vill delta i. Detta ges stor betydelse, just eftersom många av deltagarna annars befinner sig i sammanhang där andra fattar beslut åt dem eller där de behöver förhålla sig till olika krav, enligt personalen.

Personalen kopplar i intervjuerna egenmakt till ett arbetssätt där deltagarna uppmuntras att *formulera egna val, sätta gränser* och *känna efter* vad de orkar, medan personalen finns kvar som stöd. Det kan handla om att hjälpa någon att göra om en plan för dagen, att visa att det är okej att gå hem, vila eller välja något annat. På så sätt blir det tydligt att egenmakt inte förstås som ett ideal om total självständighet utan som något som växer i ett stödjande sammanhang där individens egna val tas på allvar.

Materialet visar också att verksamheten kan vara ett sammanhang där deltagare behöver få utrymme för sin egen återhämtning. I en intervju beskrivs hur relationer mellan deltagare ibland kan bli krävande när någon mår dåligt, och att vissa därför behöver stöd i att sätta gränser i relationer "... *för att själv få återhämtning*". I sådana situationer blir egenmakt också en fråga om att kunna sätta gränser för vad man orkar bära i relation till andra. Personalen beskriver att

de då försöker stödja deltagarna i att själva uttrycka sina gränser, snarare än att gå in och lösa situationen åt dem

Materialet visar också att personalen ibland hjälper deltagare vidare till andra organisationer när deras behov ligger utanför verksamhetens uppdrag. Att ge stöd kan då handla om att visa vägar vidare snarare än att ta över eller lösa problemet åt personen. Utifrån materialet kan man se egenmakt som en praktik där deltagarna får så mycket inflytande som möjligt inom verksamhetens ramar, samtidigt som personalen är tydliga med vad de kan och inte kan göra.

3. Professionell närhet och gränssättning

Det tredje övergripande temat handlar om hur personalen balanserar närhet och professionalitet. I materialet beskrivs relationerna som genuina och ofta nära, men samtidigt bundna till ett professionellt uppdrag. Detta kräver, enligt personalen, både *medveten gränsdragning, reflektion* och *stöd* i arbetsgruppen.

3.1 Personlig men inte privat

Utifrån materialet kan man se att personalen ser relationerna till deltagarna som genuina. De beskriver att det kan uppstå stark kontakt och värme och att det ibland kan finnas likheter mellan personal och deltagare som hade kunnat bli grund för vänskap i ett annat sammanhang. Det betonas samtidigt att relationen ändå är professionell och att detta behöver hållas tydligt i praktiken. En informant berättar: *"... för det är ju äkta relationer man bygger ... även om vi får betalt för att vara här ... det är det absolut schysstaste mot våra deltagare ... att vara tydlig med att 'jag tycker om dig jättemycket, och jag uppskattar vår relation, men jag jobbar här och vi kommer aldrig kunna ha en annan relation än det'."*

Skillnaden mellan att vara personlig och att vara privat beskrivs som central av alla informanter. Personalen beskriver att det är viktigt att kunna vara mänsklig och känslomässigt närvarande men utan att lägga över egna bekymmer på deltagarna eller sudda ut rollerna. Att berätta något personligt om sig själv, till exempel om en film man sett eller vad man gjort under helgen, beskrivs som en del av ett relationsskapande bemötande. Däremot ska privata problem inte föras in i relationen. En informant formulerar det så här: *"De ska inte ta hand om mig. De ska inte ta hand om mitt bekymmer."*

Materialet visar också att personalen inte beskriver professionalitet som känslomässig distans. Snarare kan professionalitet ses som en förmåga att vara personlig och närvarande utan att relationen blir privat eller att gränserna blir otydliga. En informant uttrycker detta som att personalen inte arbetar *"med en avstängd personlighet"*, utan att känslor och mänsklig närvaro är en viktig del av arbetet.

3.2 Gränssättning som en del av omsorgen

I materialet beskrivs gränssättning som en nödvändig del av omsorgen och som något som behöver göras tydligt i praktiken. Det handlar dels om att markera var relationen hör hemma. En informant beskriver hur sådana situationer kan uppstå när deltagare vill ta kontakten vidare utanför verksamheten, till exempel genom att byta telefonnummer eller ses på fritiden. Då behöver personalen förklara att relationen stannar inom verksamheten: *"Jag gör det inte så. Utan det är här vi får träffas. Jag går inte med någon härifrån på min fritid."* På så sätt beskrivs gränssättning inte som kyla eller avstånd utan som ett sätt att hålla relationen tydlig och hållbar över tid.

Gränssättning handlar också om att värna tryggheten i verksamheten som helhet. Personalen beskriver att de ibland behöver be personer att gå hem eller

tillfälligt stänga av någon som mår för dåligt, är påverkad eller på annat sätt gör det svårt att upprätthålla en trygg miljö för andra. En informant formulerar detta som att *"ibland behöver vi skicka hem folk och ibland behöver vi stänga av människor som mår för dåligt, för tillfället... för att vi behöver ha en trygg miljö. För alla."* I en annan intervju beskrivs det på liknande sätt som att personalen, även om de vill kunna välkomna alla, behöver *"sätta gränser för att värna om tryggheten här"*. Här blir det tydligt att gränssättning förstås som en del av ansvaret för både individen och gruppen snarare än som ett sidospår från verksamhetens öppna och relationsinriktade arbetssätt.

Det finns också en gränssättning som hänger samman med *frivillighetsprincipen*. I en intervju beskriver personalen att de normalt inte ringer eller skriver till personer som slutat komma, om detta inte har avtalats i förväg. Att avstå från att söka upp någon beskrivs också som en form av professionell gräns där personalen försöker respektera deltagarens självbestämmande och integritet, samtidigt som de kan agera om särskilt stark oro finns. Även detta visar att gränser i arbetet inte bara handlar om att säga nej utan också om att veta när man ska backa och varför.

3.3 Kollegial samsyn, reflektion och stöd

Ett återkommande undertema i materialet är att den professionella hållningen inte bärs av den enskilda personalen ensam. Arbetet beskrivs i stället som beroende av *kollegial samsyn, dagliga avstämningar* och möjlighet till *handledning* med psykolog. Detta framstår som viktigt både för att deltagarna ska möta ett så sammanhållet bemötande som möjligt och för att personalen själva ska orka med arbete över tid.

I intervjuerna beskriver personalen hur de försöker skapa samsyn kring gränser och bemötande, bland annat för att undvika att deltagare får olika besked beroende på vem de frågar. Uppstartsmöten, avslutningsmöten och personalmöten lyfts fram som viktiga sammanhang där sådant som hänt under dagen kan tas upp. Där kan oro delas och förhållningssätt kan samordnas. En informant beskriver detta som att personalen *"försöker ju använda varann"* och att det är viktigt att prata med de andra *"så fort något skaver"*.

Reflektion beskrivs också som viktig på ett mer personligt plan. Personalen berättar att det är nödvändigt att förstå sina egna reaktioner, vad som triggar en och hur detta kan påverka mötet med deltagare. I en intervju beskrivs hur det ibland är något som *"triggas i en själv"*, vilket gör det ännu viktigare att kunna prata om sådant i arbetsgruppen. Att vara relativt trygg i sig själv beskrivs som en förutsättning för att kunna behålla lugn, hantera pressade situationer och inte låta egna reaktioner styra mötet. Det kollegiala stödet framstår som betydelsefullt både för kvaliteten i arbetet med deltagarna och för personalens egen hållbarhet, eftersom *"annars orkar man inte"*. Det relationella arbetet behöver med andra ord också bäras i arbetsgruppen.

4. Den idéburna verksamhetens möjligheter, begränsningar och relation till deltagarnas livsvillkor

Det fjärde temat handlar om hur personalen beskriver den idéburna verksamhetens särskilda möjligheter och begränsningar. I intervjuerna kopplas verksamhetens form till flexibilitet, handlingsutrymme och närhet till beslut. Samtidigt beskrivs arbetet som präglad av ekonomisk osäkerhet, organisatorisk sårbarhet och ett behov av att hela tiden väga öppenhet mot trygghet och verksamhetens faktiska *kapacitet*.

4.1 Handlingsutrymme och flexibilitet

I materialet beskrivs den idéburna organiseringen som något som ger personalen ett relativt stort handlingsutrymme. Närheten till beslut genom den platta organisationen och möjligheten att prova nya idéer lyfts fram som viktiga styrkor. Personalen berättar att de inte behöver förankra allt långt upp i en hierarki utan att mycket kan lösas inom arbetsgruppen om schema och tillgänglighet går att få ihop. En informant beskriver detta som att arbetet *"känns väldigt mycket friare"* och att personalen *"sätter ramarna på ett annat sätt mycket mer själva"* vilket också kopplas till att arbetet upplevs som *"verkligen socialt arbete"*.

Detta handlingsutrymme beskrivs som betydelsefullt eftersom det gör det möjligt att anpassa verksamheten utifrån deltagarnas behov och intressen, till exempel genom att starta nya aktiviteter eller forma innehållet utifrån sådant som efterfrågas. Flexibiliteten verkar också skapa mening för personalen, som beskriver att *"personalen [har] en hög grad av inflytande och delaktighet"* och att detta i sin tur bidrar till större engagemang.

Personalen beskriver samtidigt att detta handlingsutrymme inte är obegränsat. Det är beroende av bemanning och ekonomi och det påverkar vad verksamheten faktiskt har resurser att genomföra. Handlingsutrymmet framstår därför som stort men samtidigt villkorat.

4.2 Resursbrist och organisatorisk sårbarhet

I materialet beskrivs verksamheten som ekonomiskt och organisatoriskt sårbar. Personalen återkommer till en osäkerhet som är kopplad till finansiering och bemanning. Till skillnad från verksamheter som vet att de kommer att finnas kvar behöver denna verksamhet söka medel återkommande. En informant berättar: *"Vi behöver ju hela tiden kämpa för vår överlevnad ... Vi söker pengar årligen."*

Personalen beskriver också att den platta organisationen och närheten till beslut gör att de får större insyn i verksamhetens villkor, vilket kan göra den ekonomiska osäkerheten mer påtaglig i vardagen. En informant säger att det *"kan skapa en liten oro"* när verksamheten inte får så höga anslag som man sökt eller när beläggningen i stiftelsens korttidsboende är låg.

Den ekonomiska sårbarheten verkar också påverka möjligheten att upprätthålla kontinuitet, tillgänglighet och trygghet. Detta blir särskilt tydligt vid sjukfrånvaro, vård av barn eller perioder med hög arbetsbelastning. Då beskriver personalen att det kan bli svårt att räcka till för deltagare med stora behov samtidigt som andra delar av verksamheten, så som lunchservering och aktiviteter också ska fungera. Resursbristen beskrivs därför som något som direkt kan påverka förutsättningarna för det relationella arbetet.

4.3 Öppenhet, tillhörighet och gränser för vad verksamheten kan bära

Personalen beskriver verksamheten som en plats där många deltagare känner stark tillhörighet och ansvar, både för huset och för varandra. I intervjuerna berättas hur deltagare *"stöttar varandra"* och *"tar hand om andra"*. Verksamheten beskrivs också, enligt personalen, av många deltagare som ett andra hem och personalen lyfter hur deltagarna visar omtanke om varandra när någon mår dåligt eller drar sig undan. Verksamheten beskrivs som en plats där människor kan uppleva tillhörighet och en *"känsla av sammanhang"*.

Verksamhetens öppenhet innebär samtidigt en ständig balansgång. Eftersom vem som helst i princip kan komma in behöver personalen hela tiden värna om tryggheten i verksamheten. En informant beskriver hur det ibland kan dyka upp personer som personalen inte känner igen, vilket gör att de håller lite extra uppsikt under dagen, särskilt eftersom det är ett öppet hus där det också finns en risk att

någon kommer påverkad. Det uttrycks också en viss förundran över att *”det funkar så bra som det gör”* trots att det är *”ett öppet ställe, vem som helst kan komma hit”*. I intervjuerna blir det tydligt att öppenheten kräver återkommande avvägningar mellan välkomnande och behovet av trygghet.

Personalen beskriver också att verksamheten inte alltid är rätt sammanhang för alla, även om alla i princip är välkomna. Vissa personer kan ha behov som verksamheten har begränsade möjligheter att möta fullt ut. Här nämns till exempel personer med autism eller intellektuell funktionsnedsättning där en personal beskriver att verksamheten inte alltid har tillräckliga resurser eller tillräcklig kompetens för att ge ett *”tillräckligt anpassat stöd”*. Detta visar en gräns för verksamhetens öppenhet som hänger samman med vad verksamheten faktiskt kan bära.

4.4 Verksamheten i relation till deltagarnas livsvillkor

Det sista undertemat handlar om hur personalen beskriver verksamheten i relation till deltagarnas bredare *livsvillkor*. I materialet blir det tydligt att det stöd som ges i verksamheten inte kan förstås frikopplat från deltagarnas ekonomiska och sociala situation. Personalen nämner exempelvis ökad psykisk ohälsa, ekonomisk utsatthet och höga kollektivtrafikpriser som faktorer som påverkar människors möjlighet att ta sig till verksamheten, delta i aktiviteter och upprätthålla en meningsfull vardag

Detta märks också i hur personalen beskriver några av de största utmaningarna i arbetet. En informant säger att en av de största utmaningarna är att *”bemöta den ökade psykiska ohälsan i vårt samhälle”* och att möta personer som blir *”mer och mer desperata, eftersom de är i ekonomisk kris”*. Här kan man se att förutsättningarna för delaktighet och en meningsfull sysselsättning inte bara formas inom verksamheten utan också påverkas av villkor i samhället i stort.

Personalen beskriver också hur den nära kontakten med deltagarnas vardag gör att de ofta får syn på sådant som rör livsvillkor och begränsningar i andra delar av samhället. Samtidigt upplever de att utrymmet att arbeta mer utåtriktat med sådana frågor och att vara en röst för deltagarna är begränsat, eftersom stödbehovet i verksamheten är så stort. Här finns en spänning mellan att vilja arbeta för människors livsvillkor i bredare omfattning och att samtidigt ha begränsade resurser att driva dessa frågor vidare.

Sammanfattning av resultatet

Sammanfattningsvis beskriver personalen arbetet i verksamheten som tydligt relationellt. Trygghet, tillit och social gemenskap utgör viktiga förutsättningar för stöd. Frivillighet, delaktighet och egenmakt beskrivs som nära sammanlänkade principer i verksamhetens arbetssätt. Aktiviteterna fungerar i många fall som vägar in i relationer, meningsfull vardag och deltagande. Personalen beskriver också att arbetet kräver en kontinuerlig balans mellan närhet och professionalitet. Relationer är avgörande men samtidigt behöver de hållas samman av gränssättning, reflektion och kollegial samsyn. Resultatet pekar vidare mot att den idéburna verksamheten erbjuder särskilda möjligheter för relationellt socialt arbete men att detta arbete också formas av organisatoriska och samhällsliga villkor som både möjliggör och begränsar verksamhetens stöd.

ANALYS OCH DISKUSSION

Syftet med studien var att undersöka hur personal i en idéburen verksamhet för personer med psykisk ohälsa beskriver och förstår sitt arbete samt hur de genom relationer, aktiviteter och verksamhetens organisering skapar förutsättningar för delaktighet, social gemenskap och återhämtning. Resultatet visar att detta arbete formas genom relationer. Trygghet, gemenskap och meningsfullt deltagande är centrala förutsättningar. Samtidigt visar resultaten att sådant stöd inte kan förstås frikopplat från verksamhetens *organisatoriska villkor* och deltagarnas *bredare livsvillkor*. Nedan diskuteras resultaten i relation till studiens teoretiska ramverk och tidigare forskning.

Relationellt arbete som grund för stöd, gemenskap och stegvist deltagande

Ett av studiens tydligaste resultat är att personalen beskriver relationer som själva kärnan i arbetet. Detta ligger nära Trevithicks (2008) syn på relationen som central i socialt arbete. I hennes perspektiv handlar relationellt arbete om mer än god kontakt i allmänhet. Relationer bär också kommunikation, förtroende, uppmuntran och möjligheten att göra förändring möjlig. Resultatet kan därför förstås som att relationerna i verksamheten fungerar som en bärande metod, där det vardagliga samspelet skapar förutsättningar för att stöd ska kunna tas emot och att deltagande ska kunna växa fram över tid.

Även Madsens (2008) *relationella kunskapsfält* är relevant här. Han beskriver *vardagliga interaktioner* som avgörande för både stödmottagarens och den professionelles *upplevelse av mening*. Det är i dessa *vardagliga samspel* som stödmottagarens förväntningar om ett meningsfullt liv möter de professionellas intentioner. Resultaten ligger nära ett sådant synsätt. Det som i materialet beskrivs som att lära sig namn, småprata i caféet, känna igen människor och skapa en välkomnande miljö kan förstås som ett socialpedagogiskt arbete där mening och tillhörighet byggs i vardagens samspel. På så sätt blir relationerna också nära knutna till *gemenskapsbildning*.

Tidigare forskning stödjer denna tolkning. Kinn m.fl. (2018) visar hur personal i clubhouse-verksamheter beskriver *relationer, arbete sida vid sida* och *stegvisa processer* som centrala delar av verksamheten. De visar också hur mänsklig kontakt och delaktighet i gemenskaper kan bidra till att *bryta isolering* och stärka tilliten till den *egna förmågan*. Resultaten i denna studie ligger nära detta. Personalen beskriver hur människor kan komma ur ensamhet, hitta vem de litar på, börja delta i aktiviteter och stegvis röra sig mot social samvaro. Det visar att relationellt arbete i denna typ av verksamhet mycket handlar om att skapa sociala villkor där deltagare kan börja orientera sig mot andra människor igen.

Trygghet, tillit och låg tröskel som villkor för återhämtning

Ett andra centralt resultat är att trygghet, tillit och tillgänglighet tycks vara avgörande för att människor överhuvudtaget ska kunna närma sig verksamheten. Här är återhämtningsperspektivet viktigt. Leamy m.fl. (2011) beskriver *connectedness, meaning* och *empowerment* som centrala delar i personlig återhämtning, medan Tew m.fl. (2012) lyfter *empowerment, connectedness* och *positiva identiteter* som särskilt viktiga i det sociala. Resultaten kan förstås i linje med detta. Den låga tröskeln, frånvaron av krav och möjligheten att komma till verksamheten utan att först definieras genom diagnos, kan skapa ett sammanhang där människor kan börja närma sig andra, känna tillhörighet och stegvis återvända till sociala sammanhang.

Davidson (2020) fördjupar detta genom att beskriva återhämtning som en *social process*. Han betonar betydelsen av att ha någon som tror på en, står bredvid och gör det möjligt att fortsätta när den egna tilliten till sig själv är svag. Han lyfter också *meningsfull aktivitet* och *värdefulla sociala roller* som viktiga delar av återhämtning. När personalen i denna studie beskriver hur människor kommer ur ensamhet, hur det första steget till verksamheten kan vara mycket stort och hur livsglädje kan växa fram över tid blir det tydligt hur återhämtning kan ta form genom ett socialt sammanhang.

Tew m.fl. (2012) bidrar också med en viktig nyans. De betonar att relationer är centrala för återhämtning men att relationella behov skiljer sig mellan personer. De beskriver tidiga steg i återhämtningsprocessen som beroende av att andra kan stå bredvid och vara där, medan senare delar oftare handlar mer om *ökad autonomi* och bredare *social inkludering*. Det ligger nära resultaten i studien. Personalen beskriver hur deltagare kan befinna sig i olika skeden och därför behöva olika typer av stöd. För vissa handlar det i början främst om att våga komma till verksamheten, känna sig trygga och mötas av närvaro utan krav. För andra blir nästa steg att börja delta i aktiviteter, knyta kontakter och stegvis hitta ett mer självständigt sätt att vara i verksamheten. Resultatet visar att personalen anpassar sitt arbetssätt efter var personen befinner sig och att relationellt stöd kan ta olika form över tid.

Aktiviteter som vägar in i relationer, meningsfull vardag och delaktighet

Ett tredje viktigt resultat är att aktiviteterna i verksamheten framstår som något mer än sysselsättning. I materialet beskrivs de som *vägar in* i relationer, delaktighet, meningsfull vardag och social gemenskap. Davidson (2020) lyfter att meningsfulla aktiviteter och värdefulla sociala roller kan ge riktning och en *känsla av att bidra i ett sammanhang*. Det stämmer väl överens med resultaten i studien där till exempel trumlektioner, musiklyssning, skapande i ateljén och arbete i köket bär både relationer, struktur i vardagen och en känsla av att höra till.

Även Madsens (2008) betoning av *gemenskapsbildning* och *socialt deltagande* hjälper till att förstå resultatet. Han beskriver individens utveckling som nära knuten till de gemenskaper personen ingår i och menar att fokus därför behöver riktas mot *hur* sådana gemenskaper uppstår och fungerar. Det blir då viktigt att se hur människor ges möjlighet att delta tillsammans med andra och hur olika sammanhang kan göra deltagande mer eller mindre möjligt. Resultaten visar just detta. Aktiviteterna fungerar som gemensamma arenor där deltagare kan delta på olika sätt och i olika takt. Det viktiga är inte bara aktivitetens innehåll utan att den skapar en social arena där kontakt och deltagande blir möjligt.

Här kan ICF (WHO, 2001) bidra med en användbar förståelseram. ICF skiljer mellan aktivitet, delaktighet och *omgivningsfaktorer*. Resultaten visar att aktiviteterna i verksamheten ofta fungerar som en bro till delaktighet. Deltagare gör inte bara något praktiskt utan får också möjlighet att vara engagerade i ett sammanhang tillsammans med andra. Verksamheten kan därför förstås som en omgivning som i vissa fall underlättar genomförande och ökar möjligheterna till delaktighet. Det blir särskilt tydligt för deltagare som har svårt att närma sig andra genom direkta samtal men lättare kan delta när kontakten utgår från ett gemensamt görande.

Tidigare forskning stödjer också denna tolkning. Kinn m.fl. (2018) beskriver hur arbete sida vid sida och deltagande i verksamhetens vardag kan bidra till att stärka människors *tilltro till sin egen förmåga* och *minska isolering*. Tew m.fl. (2012) lyfter på liknande sätt att socialt orienterad återhämtningspraktik behöver

stödja människors relationer och skapa sammanhang där social inkludering kan utvecklas. I denna studie framstår aktiviteterna som just sådana sammanhang.

Frivillighet, delaktighet och egenmakt i praktiken

Resultaten visar också att frivillighet, delaktighet och egenmakt *inte bara är värdeord* utan principer som tydligt *formar arbetet*. Trevithicks (2008) beskrivning av egenmakt som kopplad till värdefulla alternativ och ökad kontroll över livet är användbar här. Hon lyfter också *frivillighet, tydliga ramar, tid, och resurser* som viktiga villkor för delaktighet. Resultatet ligger nära detta. Deltagarna väljer själva om de vill komma, vad de vill delta i och hur länge de vill stanna. De får också påverka verksamhetens innehåll genom önskemål och inflytande. Delaktighet framstår i resultatet som konkret och ständigt närvarande i verksamhetens vardag.

Tew m.fl. (2012) fördjupar detta genom sitt resonemang om egenmakt som både *individuellt* och *kollektivt*. De beskriver egenmakt som nära kopplad till stödjande och jämlika relationer och till deltagande i gemenskaper. I den här studien tycks egenmakt formas i just sådana relationer. Personalen beskriver att deltagarna uppmuntras att känna efter, formulera egna val, sätta gränser och ta initiativ samtidigt som personalen finns kvar som stöd. Resultatet pekar därför mot en *relationell* förståelse av egenmakt i verksamheten, snarare än en tolkning där fokus främst ligger på självständighet.

Resultaten som rör gränssättning för den egna återhämtningens skull är också intressanta. De visar att delaktighet och gemenskap också kräver möjlighet att *få ta socialt avstånd*. Tew m.fl. (2012) lyfter att relationer är centrala för återhämtning men också att vissa relationer kan vara belastande eller hindra utveckling om de blir för styrande, för krävande eller för slutna. I studiens resultat blir detta synligt när egenmakt också handlar om att kunna säga ifrån och skydda sitt eget utrymme genom att få stöd i att sätta gränser.

Närhet och professionella gränser

Balansen mellan närhet och professionalitet är ett av studiens tydligaste resultat. Här blir Madsens (2008) resonemang om *spänningsförhållandet mellan person och profession* relevant. Han beskriver den *personliga dimensionen* som avgörande för skapandet av mening och betydelse i socialpedagogiskt arbete, samtidigt som han pekar på risken att nära relationer kan definiera arbetet på ett alltför ensidigt sätt och försvaga den professionella inriktningen. Resultaten visar just ett sådant spänningsfält. Personalen beskriver att de behöver vara personliga och närvarande, samtidigt som relationen behöver hållas inom professionella ramar. Denna balans framstår som en grundläggande och ofta svår del av arbetet.

Trevithick (2008) hjälper också till att förstå detta spänningsfält. Hon lyfter kommunikation och relation som centrala delar av socialt arbete men visar samtidigt att sådana områden ofta rymmer moraliska dilemman. Resultaten ligger nära detta. Gränssättning beskrivs som en del av omsorgen, särskilt i situationer där tryggheten i verksamheten hotas eller där deltagare söker en relation utanför verksamhetens ramar. Personalen beskriver att de behöver vara tydliga med sitt uppdrag, värna tryggheten i gruppen och samtidigt agera med respekt. Professionalitet framstår utifrån resultatet som att gränser styrs av ansvar och respekt snarare än av distans.

Även tidigare forskning stödjer denna tolkning. Pinto da Costa och Aviron (2023) visar att relationer i volontär- och stödsatser ofta rör sig i ett mellanläge mellan vänskap och professionell relation och att tydliga ramar och organisatoriska strukturer därför är viktiga. I denna studie syns liknande mönster i

personalens beskrivningar av att vara personlig men inte privat och i betoningen på att deltagarna inte ska behöva bära personalens bekymmer. Det pekar på att den professionella hållningen i verksamheten formas både av relationell närvaro och av medveten gränsdragning.

Resultaten visar också att professionalitet inte bärs individuellt. Kollegial samsyn, dagliga avstämningar och handledning framstår som viktiga förutsättningar för att arbetet ska hålla över tid. Madsens (2008) beskrivning av socialpedagogik som en *kunskapsbaserad profession*, där *professionell kapacitet* utvecklas i *reflektion* och *praktik* i en social kontext, passar väl in här. Personalens förmåga att ge ett sammanhållet bemötande och orka bära komplexa situationer tycks vara beroende av att det hålls levande i arbetsgruppen.

Handlingsutrymme, organisatorisk kapacitet och sårbarhet

Resultaten visar att den idéburna organiseringen ger personalen ett relativt stort handlingsutrymme. Närhet till beslut genom platt organisation och möjligheten att prova nya idéer lyfts som styrkor. Här blir Trevithicks (2008) begrepp *kapacitet* användbart. Arbetets kvalitet är beroende av hur väl verksamheten kan skapa tid, kontinuitet, struktur och närvaro i mötet med deltagarna. Resultaten tyder på att den idéburna organiseringen på vissa sätt stärker denna kapacitet genom korta beslutsvägar och möjlighet till snabb anpassning utifrån det som växer fram i vardagen. Det ger personalen ett *handlingsutrymme* att forma ett arbete som de själva uppfattar ligger nära socialt arbete i praktiken.

Resultaten visar samtidigt tydligt att denna *organisatoriska kapacitet* är sårbar. Resultatet ligger nära Sambrook m.fl. (2025) som beskriver hur tredje sektorns verksamheter i ett pressat system blir viktiga för människor som väntar på stöd, samtidigt som verksamheterna själva ofta är små, finansiellt osäkra och riskerar att bli överbelastade. Den här studien pekar på ett liknande mönster i ett svenskt sammanhang.

Det handlingsutrymme som personalen beskriver är tydligt men det är också tydligt villkorat av resurser, bemanning och verksamhetens möjlighet att bära både vardagligt stöd, aktiviteter och mer krävande situationer samtidigt.

Detta resultat är också viktigt i relation till svensk forskning om idéburen välfärd. Henrekson och Neubeck (2022) menar att forskningen ofta har fokuserat på policy, organisering och relationen mellan stat och civilsamhälle medan den konkreta praktiken och betydelsen för professionella och stödmottagare har uppmärksamrats mindre. Denna studie bidrar med en praktknära bild av hur den idéburna organiseringen både möjliggör och sätter ramar för arbetet. Resultaten visar att den idéburna formen rymmer både flexibilitet och handlingsutrymme men också organisatorisk sårbarhet.

Verksamheten i relation till deltagarnas livsvillkor

Ett av de mest intressanta resultaten gäller hur personalen beskriver verksamheten i relation till deltagarnas bredare livsvillkor. Här blir Madsens (2008) *samhälleliga kunskapsfält* relevant. Han beskriver socialpedagogikens uppgift som nära knuten till situationer där människor tas ifrån personliga och sociala resurser i vardagslivet och där möjligheterna till socialt deltagande hotas. Resultaten kan kopplas till detta. Personalen beskriver hur ekonomisk utsatthet, höga kollektivtrafikpriser, ökad psykisk ohälsa och begränsningar i andra stödformer i samhället påverkar människors möjligheter att ta sig till verksamheten, delta i aktiviteter och upprätthålla en fungerande och meningsfull vardag.

Tew m.fl. (2012) ger stöd för denna tolkning. De menar att återhämtning formas i relation till stödjande relationer, social inkludering och möjligheten att påverka sitt liv men lyfter också att socialt arbete behöver ta hänsyn till *stigma* och *diskriminering* och *strukturella hinder*. Resultaten tyder på att personalen i verksamheten möter konsekvenserna av sådana hinder i vardagen. De beskriver också att utrymmet att arbeta mer utåtriktat med dessa frågor är begränsat, eftersom det vardagsnära stödbehovet i verksamheten är stort. Det synliggör en spänning mellan att vara en plats som fångar upp människors livsvillkor men också att ha begränsad möjlighet att också driva dessa frågor vidare.

Här finns också en koppling till Davidson (2020). Han lyfter *medborgarskap* och *deltagande* som viktiga delar av återhämtning och pekar samtidigt på att *materiella*, *attitydmässiga* och *institutionella hinder* kan begränsa människors möjlighet att delta fullt ut i samhällslivet. Resultaten visar att personalen arbetar nära dessa hinder. Verksamheten tycks fungera som en plats där deltagare kan återfå sociala roller, sammanhang och få riktning. Samtidigt fortsätter livsvillkoren utanför huset att påverka hur långt verksamhetens arbete kan bära.

Gränser för öppenhet och frågan om anpassning

Ett viktigt och känsligt resultat gäller personalens beskrivningar av att verksamheten inte alltid är rätt sammanhang för alla, trots en stark betoning på öppenhet. Här nämns särskilt personer med autism eller intellektuell funktionsnedsättning som personer vars behov verksamheten inte alltid har tillräckliga resurser eller kompetens för att möta fullt ut. Detta resultat är viktigt eftersom det ger en mer nyanserad bild av öppenhet. Öppenheten verkar vara *beroende av verksamhetens faktiska kapacitet* att skapa trygghet och tillräckligt anpassade former för deltagande.

ICF (WHO, 2001) kan användas för att förstå resultatet ytterligare. ICF lyfter fram delaktighet och aktivitet i relation till omgivningsfaktorer. Frågan blir då inte enbart vilka svårigheter en viss person har utan hur väl den aktuella miljön stödjer genomförande och delaktighet. Resultaten tyder på att verksamhetens nuvarande miljö och arbetssätt i vissa fall ger begränsade förutsättningar för personer med autism eller intellektuell funktionsnedsättning. Det gör resultatet viktigt i relation till handikapp- och rehabiliteringsvetenskap eftersom det synliggör att inkludering och deltagande kräver *mer* än en öppen värdegrund. Det kräver också tillräcklig anpassning i miljö, struktur och stödformer och rätt kompetens.

Studiens bidrag till kunskap och praktik

Studiens främsta bidrag är att den ger praktisk kunskap om hur relationellt, socialpedagogiskt och återhämtningsorienterat arbete tar form i en idéburen verksamhet för personer med psykisk ohälsa i svensk kontext. Tidigare forskning om idéburen välfärd i Sverige har ofta fokuserat på policy och organisering medan denna studie visar hur arbetet i vardagen bärs av *relationer*, *aktiviteter*, *gemenskapsbildning*, *organisatorisk kapacitet* och *etiska avvägningar*. Den visar också hur frivillighet, delaktighet och egenmakt tar konkret form i verksamheten och att återhämtning i detta sammanhang tycks vara nära kopplad till *trygghet*, *social inkludering*, *meningsfull vardag* och *stödjande relationer*.

Studien pekar på flera saker. Lågtröskelverksamheter med hög grad av tillgänglighet och kontinuitet tycks kunna ha stor betydelse för personer som levt i ensamhet eller isolering. Meningsfulla aktiviteter tycks fungera som bärande former för relationellt arbete och delaktighet. *Kollegial samsyn* och *reflektion* framstår som centrala förutsättningar för hållbar professionalitet. Resultaten pekar

också på behovet av att diskutera *kapacitet och anpassning* tydligare i verksamheter som vill vara öppna för flera olika målgrupper.

METODDISKUSSION

Valet av kvalitativ metod gav goda möjligheter att undersöka hur personalen själva beskriver och förstår sitt arbete. De semistrukturerade intervjuerna gav utrymme för nyanserade beskrivningar av relationer, aktiviteter, gränssättning och verksamhetens villkor. Den tematiska analysen gjorde det möjligt att arbeta systematiskt med återkommande mönster i materialet. En styrka i studien är att den kunnat ge en *praktiknära* och fördjupad bild av ett vardagsnära socialt arbete som ofta är svårt att fånga med mer standardiserade metoder.

Samtidigt finns begränsningar som behöver lyftas. Studien bygger på ett litet urval från en specifik verksamhet, vilket innebär att resultaten behöver förstås i relation till sitt sammanhang. Materialet ger fördjupad kunskap om just denna verksamhet och denna personalgrupp men säger mindre om hur arbetet beskrivs i andra idéburna verksamheter eller i andra organisatoriska sammanhang.

Rekryteringen förmedlades också via verksamhetens chef, vilket kan ha påverkat vilka perspektiv som faktiskt kom med i materialet. Det är därför möjligt att andra erfarenheter hade blivit synliga om deltagarna hade rekryterats på ett annat sätt. Min tidigare relation till verksamheten genom VFU har också haft betydelse för studien. Denna förförståelse gav en viss kännedom om sammanhanget och kan ha underlättat både tillträdet till verksamheten och förståelsen av det som sades i intervjuerna. Detta krävde ett reflexivt förhållningssätt, eftersom närhet till verksamheten kan påverka vilka frågor som ställs, vad som uppfattas som självklart och hur materialet tolkas. I den meningen har studiens resultat vuxit fram i ett *samspel* mellan empirin, den teoretiska förankringen och mitt eget tolkningsarbete.

En ytterligare aspekt gäller hur citat har redovisats i resultatet. För att minska risken för identifiering har citaten inte kopplats till enskilda informanter. Det stärker deltagarnas anonymitet, vilket varit särskilt viktigt i en liten och avgränsad verksamhet. Samtidigt innebär det att skillnader mellan olika erfarenheter blir mindre synliga i resultatredovisningen. Fokus har därför legat på de mönster och teman som framkommit i personalens *samlade* beskrivningar.

Studien gör inget anspråk på generalisering, men den kan bidra med en fördjupad och praktiknära förståelse av hur relationellt, socialpedagogiskt och återhämtningsorienterat arbete beskrivs i ett idéburet sammanhang. Studiens styrka ligger främst i att den ger en sammanhållen och empiriskt förankrad bild av ett komplext arbete i vardagen.

SLUTSATS

Syftet med studien var att undersöka hur personal i en idéburen verksamhet för personer med psykisk ohälsa beskriver och förstår sitt arbete samt hur de genom relationer, aktiviteter och verksamhetens organisering skapar förutsättningar för delaktighet, social gemenskap och återhämtning.

Studiens resultat visar att verksamhetens betydelse ligger i dess förmåga att erbjuda en social miljö där människor kan få komma i sin egen takt, möta andra och *stegvis* bli en del av ett sammanhang. Det relationella skapar en grund för hur stöd, gemenskap och möjligheter till återhämtning formas i praktiken. Aktiviteterna har också en central betydelse eftersom de skapar struktur, mening och vägar in i kontakt med andra. Aktiviteternas form ger också utrymme för deltagande på olika sätt och utifrån olika behov.

Resultatet visar också att frivillighet, inflytande och egenmakt får en *konkret* innebörd i verksamhetens vardag. Deltagandet formas genom möjligheten att själv välja när och hur man vill närma sig verksamheten och genom att stöd ges på sätt som tar sin utgångspunkt i deltagarnas egna behov, tempo och intressen.

Arbetet är samtidigt tydligt beroende av ett professionellt förhållningssätt som kräver *lyhördhet, känslomässig närvaro, ansvar* och *gränssättning*. Personalens arbete beskrivs som nära och engagerat. Arbetet kräver också kollegial samsyn och daglig reflektion för att verksamheten ska kunna vara trygg och hållbar över tid.

Studien visar också att den idéburna organiseringen skapar viktiga möjligheter för arbetet men också tydliga begränsningar. Verksamheten har ett handlingsutrymme som gör det möjligt att vara flexibel och tillgänglig, arbeta nära och anpassningsbart på sätt som kan vara svårare i mer formaliserade sammanhang. Dessa möjligheter formas samtidigt av *organisatorisk kapacitet, tillgång till resurser* och deltagarnas *bredare livsvillkor*. Verksamhetens arbete behöver därför förstås i relation till de *villkor* som omger det.

Ett viktigt och känsligt resultat handlar också om frågan om öppenhet. Att hålla verksamheten öppen för personer med olika behov och funktionsvariationer kräver *tid, resurser, kompetens* och möjlighet till *anpassning i miljö, struktur* och *stöd*. Här syns en tydlig spänning i. Verksamhetens ambition att vara tillgänglig och välkomnande bärs av starka värden om delaktighet och känsla av sammanhang, medan möjligheten att fullt ut möta detta formas av organisatoriska ramar. Frågan om öppenhet blir därmed också en fråga om vad verksamheten faktiskt kan bära.

Studiens huvudsakliga slutsats är att den undersökta verksamheten kan förstås som ett socialt och vardagsnära sammanhang där relationellt, socialpedagogiskt och återhämtningsorienterat arbete tar form genom samspelet mellan relationer, aktiviteter, deltagande och organisatoriska villkor. Verksamheten är betydelsefull genom att den kan erbjuda trygghet, gemenskap, meningsfull sysselsättning och möjlighet till delaktighet för personer som annars riskerar ensamhet, utanförskap och brist på tillhörighet. Detta gör studien relevant för handikapp- och rehabiliteringsvetenskap eftersom den visar hur aktivitet, delaktighet och stöd vid psykisk ohälsa formas i mötet mellan individ, verksamhet och samhälle.

Att hålla en plats öppen handlar i denna studie om att skapa och upprätthålla ett sammanhang där människor kan få komma utan krav och stegvis ges möjlighet till gemenskap, tillhörighet och mening.

BILAGOR

Bilaga 1 – Informationsbrev

Informationsbrev

Intervjuer om arbete i er verksamhet Arbetstitel: När stöd är en plats – Personalens perspektiv på arbetet i en idéburen verksamhet för personer med psykisk ohälsa	Datum: Våren 2026
Studieansvarig: Fanny Jonsson Kontaktuppgifter: fanny.l.jon@gmail.com 073-7710995	Studerar vid Malmö Universitet, Fakulteten för hälsa och samhälle, 205 06 Malmö, Tfn 040-6657000 Utbildning: Socialpedagogiskt arbete inom funktionshinderområdet Nivå: Kandidat

Hej,

Jag heter Fanny och skriver just nu min kandidatuppsats inom Handikapp- och rehabiliteringsvetenskap vid Malmö Universitet. Informationen riktas till dig som meddelat intresse att delta i studien.

Jag skulle gärna vilja intervjua dig om hur du som personal upplever och beskriver arbetet i verksamheten, särskilt kring hur ni arbetar med verksamhetens mål och värdegrund.

Intervjun är semistrukturerad, vilket innebär att jag utgår från några teman och frågor men att det finns utrymme att utveckla svar och ta upp det som du tycker är viktigt. Intervjun tar cirka 45–60 minuter och spelas in som ljudfil. Jag kontaktar er verksamhet för att boka in tid.

Syftet med studien är att undersöka hur personal inom en idéburen verksamhet som arbetar med personer med psykisk ohälsa beskriver sitt arbete och hur ni arbetar för att möjliggöra delaktighet och gemenskap.

Uppsatsen kommer inte att publiceras för allmänheten, men läses av handledare, examinator och studenter som opponerar. Inspelat material hanteras konfidentiellt, transkriberas och analyseras, förvaras lösenordskyddat på en extern hårddisk och raderas när uppsatsen är godkänd. Inga personer eller exempel ska kunna identifieras.

Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst avbryta utan att ange skäl. Om du avbryter kommer jag inte att använda materialet som rör dig och raderar det som eventuellt redan samlats in. Senaste datum att dra tillbaka samtycket, som skrivs på vid intervjun, är 15/4.

Hör gärna av dig om du har några frågor!

Vänligen, Fanny Jonsson

Bilaga 2 – Intervjuguide

1. Inledning (3–5 minuter)

- Tusen tack för att du deltar!
- Syftet med intervjun är att förstå hur personal beskriver arbetet i verksamheten, särskilt det relationella arbetet och hur stiftelsens värdegrund omsätts i praktiken
- Intervjun är tänkt att ta 45–60 minuter
- Spelas in i ljudfil
- Frivilligt deltagande, kan avbryta när som helst utan förklaring
- Om du inte vill eller kan svara på något är det helt okej
- Konfidentialitet, anonymisering
- Lagras på extern hårddisk, raderas när uppsatsen är godkänd
- Känns det okej att vi spelar in? Har du några frågor innan vi börjar?

2. Bakgrundsfrågor (2–3 minuter)

- Hur länge har du arbetat inom området?
- Yrkesroll
- Utbildningsbakgrund

3. Uppvärmningsfrågor (5–10 minuter)

- Kan du berätta lite om din roll här?
- Vad har du för arbetsuppgifter?
- Hur länge har du arbetat här?
- Hur skulle du beskriva verksamheten för någon som aldrig varit här?
- Vad är det viktigaste ni erbjuder?
- Vilka kommer hit och i vilka sammanhang?
- Vad skulle du säga är kärnan i ert arbete?
- Om du får välja tre ord eller saker för att beskriva kärnan, vilka är det?

4. Huvuddel (30–40 minuter)

A. Relationellt arbete i praktiken

- När du tänker på relationellt arbete här, vad betyder det för dig?
- Hur märks det i det ni gör?
- Vad skiljer en bra relation från en mindre bra i den bär kontexten?
- Hur brukar en relation med den deltagare/besökare byggas upp över tid?
- Finns det något som är särskilt viktigt i början?
- Hur skapas tillit här?
- Hur arbetar ni för att upprätthålla relationer när det blir svårt?
- Om någon drar sig undan, slutar komma hit, är i affekt eller missnöjd – hur gör ni då?
- Vad brukar fungera respektive inte fungera?
- Kan du ge ett exempel? Hur tänkte du i den situationen? Hur blev resultatet?

B. Bemötande och professionell roll

- Stiftelsen skriver om ett professionellt och engagerad bemötande. Hur ser det ut i praktiken?
- Vad innebär professionell här?
- Vad innebär engagerad här?
- Hur arbetar du med gränser i relationer?
- Hur balanserar du närhet och professionalitet?
- Finns det situationer där gränser blir extra viktiga?
- Vilka kompetenser eller förhållningssätt upplever du att arbetet kräver?
- Vad är ”svårt att lära sig” i det här arbetet?
- Vad har du lärt dig av att jobba här?

C. Värdegrund och mål

- Stiftelsen lyfter värderingar som respekt, lika värde och att människan är social och utvecklingsbar. Hur märks det i det dagliga arbetet?
- Hur påverkar det hur ni pratar med/om deltagare?
- Hur märks det i hur ni organiserar dagen och aktiviteter?
- Stiftelsen lyfter principer som inflytande, delaktighet och tillgänglighet, hur arbetar ni med detta i praktiken?
- Hur kan deltagare/besökare påverka här?
- Stiftelsen beskriver ett resursorienterat förhållningssätt med fokus på styrkor och egenmakt. Hur ser det ut i konkreta situationer?
- Hur gör ni för att stärka egenmakt?
- Hur hanterar ni när någon har svårt att ta initiativ?

D. Aktiviteter och gemenskap, struktur

- Vilken roll spelar aktiviteterna (sysselsättning, grupper, studiecirkel) i ert arbete?
- På vilket sätt stödjer aktiviteter relationer och gemenskap?
- Hur anpassar ni aktiviteter efter olika behov?
- Hur arbetar ni med struktur i vardagen här?
- Hur skapar ni förutsägbarhet och trygghet?
- Hur gör ni när någon behöver flexibilitet?
- Finns det något i miljön som underlättar ert arbete?
- Finns det något som försvårar arbetet?

E. Samverkan och verksamhetens villkor

- Hur skulle du beskriva er roll i relation till andra aktörer? (kommun, psykiatri, andra organisationer)?
- Samverkar ni? Hur fungerar det?
- När fungerar det bra?
- När blir det svårt?
- Vad tycker du är typiskt för att arbeta i en idéburen verksamhet jämfört med offentlig verksamhet (om du arbetat i sådan)?
- Finns det större handlingsutrymme?
- Finns det begränsningar?

F. Möjligheter och utmaningar

- Vilka är de största möjligheterna i ert arbete här?
- Vad gör mest skillnad, enligt dig?
- Vilka är de största utmaningarna?
- Vad kan vara svårt att hinna med eller hålla i över tid?
- Finns det situationer som ofta blir ”knepiga”?
- Om du fick förändra något för att stärka arbetet, vad skulle det vara?
- Mer resurser, kompetensutveckling, samverkan?

5. Nedtrappning (5–10 minuter)

- Om du sammanfattar, vad är viktigast i det relationella arbetet här?
- Om en ny kollega skulle börja imorgon, vilka tre råd skulle du ge?
- Är det något vi inte pratat om som du tycker är viktigt för att förstå ert arbete?

6. Avslutning (2–5 minuter)

- Tack att du ville ställa upp på intervjun!
- Har du några tankar eller funderingar?
- Information om nästa steg och hur jag kan kontaktas vid frågor

Bilaga 3 – Tabell 1, tematisk analysprocess

Citat	Kodning	Undertema	Tema
<i>"Jag skulle säga att det är nyckeln till att jobba överhuvudtaget. Att bygga relationer."</i>	Relation som metod	1.1 Relationer som grund och arbetsmetod	1. Relationellt arbete som grund för verksamheten
<i>"Vi jobbar med hög symptomrollerans."</i>	Trygg miljö	1.2 Trygghet, tillit och tillgänglighet som förutsättning	1. Relationellt arbete som grund för verksamheten
<i>"Det är just det här att man gör saker tillsammans som kan vara nyckeln."</i>	Aktivitet som bro	1.3 Aktiviteter som en väg in i relationer och social gemenskap	1. Relationellt arbete som grund för verksamheten
<i>"Jag lyfter alltid frivillighetsprincipen, att alla är välkomna."</i>	Frivillighet	2.1 Frivillighet som bärande princip	2. Frivillighet, delaktighet och egenmakt
<i>"Om det är någon som önskar sig någonting nytt, så pratar vi om det tillsammans och ser om det är möjligt."</i>	Inflytande	2.2 Deltagarinflytande i verksamheten	2. Frivillighet, delaktighet och egenmakt
<i>"Vad tycker du om att göra? Och i den mån vi kan så försöker vi ju erbjuda det."</i>	Självbestämmande	2.3 Självbestämmande och egenmakt	2. Frivillighet, delaktighet och egenmakt
<i>"Vi kan vara personliga men inte privata med folk."</i>	Personlig, inte privat	3.1 Personlig men inte privat	3. Professionell närhet och gränssättning
<i>"Det är en stor fördel när det är så liten verksamhet att vi kan bestämma mycket själva."</i>	Handlingsutrymme	4.1 Handlingsutrymme och flexibilitet	4. Den idéburna verksamhetens möjligheter och begränsningar
<i>"Vi räcker ju inte till riktigt i allt."</i>	Resursbrist	4.2 Resursbrist och organisatorisk sårbarhet	4. Den idéburna verksamhetens möjligheter och begränsningar

Bilaga 4 – Samtyckesblankett

Samtycke från deltagare i projektet

Projektets titel:	Datum:
Studieansvarig:	Studerar vid Malmö universitet, Fakulteten vid hälsa och samhälle, 205 06 Malmö, Tfn 040-6657000 Utbildning: Socialpedagogiskt arbete inom funktionshinderområdet
<p>Jag har muntligen informerats om studien och tagit del av bifogad skriftlig information. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.</p>	
<p>Jag lämnar härmed mitt samtycke till att delta i ovanstående undersökning:</p> <p>Datum:</p> <p>Deltagarens underskrift:</p>	

REFERENSER

Alvinius, A., Borglund, A. & Larsson, G. (2023). *Tematisk analys: din handbok till fascinerande vetenskap*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur

Andersson, K. & Ahnlund, P. (2009). Urvalets betydelse för kvalitativa intervjustudier i teori och praktik. I: Dahlgren, L. & Sauer, L. (red.) *Att forska i socialt arbete: utmaningar, förhållningssätt och metoder*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), s. 77–101.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber.

Davidson, L. (2020). *Living outside mental illness: qualitative studies of recovery in schizophrenia*. Malmö: MTM.

Eldén, S. (2020). *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Folkhälsomyndigheten (2024). *Ensamhet kan påverka hälsan*. Faktablad/PM.

Henrekson, M. & Neubeck, L. (2022). Idéburen välfärd: en litteraturöversikt. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2022(1).

Kinn, L.G., Langeland, E., Tanaka, K. & Davidson, L. (2018). “We are actually colleagues”: Clubhouse staffs’ experiences of working side-by-side with members. *Journal of Psychosocial Rehabilitation and Mental Health*, 5, s. 63–72.

Leamy, M., Bird, V., Le Boutillier, C., Williams, J. & Slade, M. (2011). Conceptual framework for personal recovery in mental health: systematic review and narrative synthesis. *The British Journal of Psychiatry*, 199(6), s. 445–452.

Madsen, B. (2008). *Socialpedagogik: integration och inklusion i det moderna samhället*. Enskede: TPB.

Markström, U. & Karlsson, M. (2013). Towards hybridization: The roles of Swedish non-profit organizations within mental health. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 24, s. 917–934.

Myndigheten för delaktighet (2025). *När delaktighet blir verklighet*. Rapport. Stockholm: Myndigheten för delaktighet.

Pinto da Costa, M. & Aviron, P. (2023). Comparing the views of mental health professionals and volunteers on volunteering in mental health care in the UK. *Discover Health Systems*, 2, 46.

Regeringen (2024). *Det handlar om livet – nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention*. Regeringens skrivelse 2024/25:77. Stockholm: Socialdepartementet.

Sambrook, L., McIntyre, J.C., Nathan, R., Tait, J., Ashley-Mudie, P., Humphreys, M., Wilson, P. & Saini, P. (2025). A community in crisis: staff qualitative experiences of NHS and third sector mental healthcare in England. *BJPsych Open*, 11, e210, s. 1–9.

Socialstyrelsen (2024). *Begrepp inom området psykisk hälsa*. Version 1.1, art.nr 2024-6-9186. Socialstyrelsen.

Stenberg, H. (2011). *Gemenskapens socialpsykologi*. 1 uppl. Malmö: Liber.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) (2025). *Psykiatri i siffror: vuxenpsykiatri. Kartläggning 2024*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Regioner.

Tew, J., Ramon, S., Slade, M., Bird, V., Melton, J. & Le Boutillier, C. (2012). Social factors and recovery from mental health difficulties: a review of the evidence. *British Journal of Social Work*, 42(3), s. 443–460.

Trevithick, P. (2008). *Socialt arbete: teori och praktik*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.

von Essen, J. (red.), Einarsson, T., Svedberg, L., Trägårdh, L., Wallman Lundåsen, S. & Wijkström, F. (2021). *Det svenska civilsamhället – en introduktion*. 2 uppl. Idealistas Förlag i samarbete med Ideell Arena.

Vetenskapsrådet (2024). *God forsknings sed*. VR2405, dnr 5.2-2024-06421. Vetenskapsrådet.

WHO (2001). *International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)*. Geneva: World Health Organization.

WHO. (2019). *Person-centred recovery planning for mental health and well-being self-help tool*. World Health Organization.

WHO. (2021). *Community mental health centres: Promoting person-centred and rights-based approaches*. World Health Organization.